

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ВАРЄНІКОВ ЄВГЕНІЙ ЄВГЕНІЙОВИЧ

Допускається до захисту:

Т.в.о. завідувача кафедри кризової та
клінічної психології,

канд. психол.наук, доцент

_____ Катерина ВАСЮК

« ____ » _____ 2025 р.

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГОТОВНОСТІ МОЛОДОЇ
ОСОБИ ДО ШЛЮБУ**

Спеціальність 053 Психологія

Кваліфікаційна (магістерська) робота

Науковий керівник

Л.О. Матохнюк

Д-р. психол. наук, професор

Завідувач кафедри кризової та клінічної психології

Оцінка: ____ / ____ / ____

(бали за шкалою ECTS/за
національною шкалою)

Голова ЕК: _____

(підпис)

Вінниця-2025

АНОТАЦІЯ

Вареніков Є.Є. Психологічна готовність молоді до шлюбу. Спеціальність 053 «Психологія», Освітня програма «Реабілітаційна психологія у надзвичайних ситуаціях». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2025.

У магістерській роботі здійснено комплексний теоретико-методологічний аналіз феномену психологічної готовності до шлюбу, розкрито її структуру, змістові компоненти та чинники, що детермінують формування зрілих подружніх установок у молоді. Проаналізовано сучасні підходи до розуміння шлюбу як соціального інституту, висвітлено особливості його трансформації у сучасних умовах, а також окреслено психологічні механізми вибору шлюбного партнера.

На основі теоретичних положень проведено емпіричне дослідження, метою якого було виявлення особливостей розвитку емпатії, стилів поведінки у конфлікті, ціннісних орієнтацій та рольових очікувань молоді, що визначають рівень її психологічної готовності до сімейного життя. До участі були залучені респонденти віком 20–23 роки. У дослідженні використано методики BEES, К. Томаса, ОТеЦ та РОД.

Отримані результати дали змогу визначити специфічні тенденції розвитку психологічної готовності до шлюбу: встановлено, що більшість молоді характеризується достатнім рівнем емпатійності, переважанням конструктивних стратегій поведінки у конфліктних ситуаціях, орієнтацією на партнерську взаємодію та сформованими уявленнями про подружні ролі. Виявлено взаємозв'язки між емпатією, цінностями та стилями поведінки, що дозволило узагальнити психологічні чинники, які сприяють гармонійному подружньому функціонуванню.

На основі отриманих даних окреслено практичні рекомендації щодо розвитку психологічної готовності молоді до шлюбу, підвищення її емоційної

компетентності, удосконалення комунікативних навичок та формування реалістичних очікувань щодо подружнього життя.

Ключові слова: психологічна готовність до шлюбу, молодь, емпатія, подружні ролі, конфліктна поведінка, ціннісні орієнтації.

Varienikov Y. Y. Psychological Readiness of Youth for Marriage. Specialty 053 “Psychology”, Educational Program “Rehabilitation Psychology in Emergency Situations”. Vasyl Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2025.

The master’s thesis presents a comprehensive theoretical and methodological analysis of the phenomenon of psychological readiness for marriage, examining its structural components, content characteristics, and determinants influencing the formation of mature marital attitudes among young people. The work outlines contemporary approaches to understanding marriage as a social institution, highlights the dynamics of its transformation in modern conditions, and describes psychological mechanisms of partner choice.

Based on the theoretical foundations, an empirical study was conducted to identify the features of empathy, conflict behavior styles, value orientations, and marital role expectations that determine the level of psychological readiness for family life among young adults aged 20–23. The research employed the BEES, Thomas Conflict Mode Instrument, OTeC value assessment, and ROD inventory.

The obtained results made it possible to determine specific tendencies in the development of psychological readiness for marriage. Most respondents demonstrated sufficient empathy, a predominance of constructive conflict-resolution strategies, an orientation toward partnership-based interaction, and well-formed perceptions of marital roles. Significant correlations between empathy, value orientations, and behavioral strategies were identified, allowing for the generalization of psychological factors contributing to harmonious marital functioning.

Based on the research findings, practical recommendations were proposed aimed at enhancing young people’s psychological readiness for marriage by

developing emotional competence, improving communication skills, and fostering realistic expectations regarding marital relationships.

Keywords: psychological readiness for marriage, youth, empathy, marital.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ГОТОВНОСТІ МОЛОДОЇ ОСОБИ ДО ШЛЮБУ В ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ.....	10
1.1. Теоретичні підходи до визначення шлюбу та психологічної готовності до нього	10
1.2. Структура психологічної готовності до шлюбу: мотиваційні, емоційні, когнітивні та соціально-рольові компоненти	21
1.3. Чинники формування готовності молоді до сімейного життя ..	28
Висновок до розділу 1.....	32
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ШЛЮБУ МОЛОДИХ ОСІБ	35
2.1. Характеристика основних етапів емпіричного дослідження та вибірки.....	35
2.2. Опис психодіагностичних методик дослідження готовності до шлюбу	38
Висновки до розділу 2	45
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МОЛОДІ ДО ШЛЮБУ	49
3.1. Аналіз результатів дослідження компонентів психологічної готовності до шлюбу у молоді	49
3.2. Аналіз взаємозв'язків психологічних характеристик молодих осіб з рівнем їх готовності до шлюбних стосунків.....	58
Висновок до розділу 3	63
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70
ДОДАТКИ.....	73

ВСТУП

У сучасному суспільстві шлюб і сім'я залишаються базовими соціальними інститутами, які забезпечують психологічний розвиток особистості, її емоційну стабільність та соціальну інтеграцію. Попри значні соціокультурні трансформації останніх десятиліть, сім'я продовжує виконувати фундаментальні функції — репродуктивну, виховну, емоційно-підтримувальну, соціалізуючу, економічну. Водночас зміни у соціальній структурі, уявленнях про гендерні ролі, домінування індивідуалістичних цінностей, міграційні процеси, вплив цифрових технологій та сучасні кризові умови (зокрема війна в Україні) істотно впливають на уявлення молоді про шлюб, його цінність, необхідність і психологічні передумови. У таких умовах особливого значення набуває вивчення психологічної готовності молодої людини до шлюбу як детермінанти успішного подружнього життя та гармонійного сімейного функціонування.

Актуальність теми зумовлена тим, що сучасна молодь вступає у шлюб у ситуації підвищеної невизначеності та психологічної нестабільності. Військові події, зниження відчуття безпеки, зміна соціальних ролей і зростання емоційних навантажень суттєво впливають на мотивацію до створення сім'ї. При цьому рівень психологічної готовності до шлюбу стає важливим чинником, який визначає не лише успішність подружніх стосунків, а й здатність молодої особи витримувати зовнішні виклики, зберігати емоційний баланс, конструктивно вирішувати конфлікти та формувати зрілі партнерські відносини.

Психологічна готовність до шлюбу визначається як комплекс внутрішніх характеристик особистості, що забезпечують можливість ефективної взаємодії з партнером, прийняття сімейних ролей, відповідальність за спільне життя та здатність до емоційної підтримки. Науковці трактують її як інтегральне утворення, що включає мотиваційний, емоційний, когнітивний, поведінковий та ціннісний компоненти. Недостатня сформованість цих складових може призводити до сімейних конфліктів, розчарувань у партнері, зниження

задоволеності шлюбом і, зрештою, до розриву стосунків. У зв'язку з цим постає необхідність ґрунтовного дослідження особливостей формування психологічної готовності молоді до шлюбу як передумови стабільних і гармонійних подружніх стосунків.

У науковій літературі питання шлюбу й сім'ї розглядаються у працях З. Фрейда, Е. Еріксона, Б. Мурштейна, Р. Уінча, І. Кляпця, В. Століна, А. Реана та інших дослідників, які наголошують на важливості ціннісної сумісності, емоційної зрілості, ролі соціалізації та індивідуально-психологічних чинників у побудові подружніх стосунків. Однак проблема психологічної готовності саме молодого покоління потребує подальшого дослідження, оскільки сучасні соціокультурні умови змінюють уявлення про сімейні ролі, відповідальність, партнерство та емоційну близькість.

Отже, вивчення психологічної готовності молоді до шлюбу є актуальним у контексті необхідності формування ресурсності, відповідальності та емоційної стабільності особистості, що забезпечують здатність створювати та підтримувати гармонійні стосунки.

Об'єкт дослідження — психологічна готовність молодої особи до шлюбу.

Предмет дослідження — структура, чинники та психологічні особливості готовності молоді до шлюбу.

Гіпотеза дослідження: передбачається, що рівень психологічної готовності молоді до шлюбу визначається розвинутою емпатією, конструктивними стратегіями поведінки у конфліктних ситуаціях, сформованими ціннісними орієнтаціями та адекватними рольовими уявленнями; ці характеристики взаємопов'язані між собою та впливають на загальну готовність до подружніх стосунків.

Мета дослідження — теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити психологічні особливості готовності молодої особи до шлюбу, визначити її ключові компоненти та чинники, що впливають на формування конструктивних шлюбних настанов.

Для досягнення мети поставлено такі **завдання**:

1. Проаналізувати теоретичні підходи до розуміння шлюбу і сім'ї в сучасній психології.
2. Розкрити структуру психологічної готовності до шлюбу та її мотиваційні, емоційні, когнітивні й соціально-рольові компоненти.
3. Визначити чинники формування готовності молоді до сімейного життя.
4. Описати методичний інструментарій дослідження готовності до шлюбу.
5. Провести емпіричне дослідження особливостей емпатії, стилів поведінки у конфлікті, ціннісних орієнтацій та рольових очікувань молоді.
6. Виявити взаємозв'язки між психологічними характеристиками молодих людей та рівнем їхньої готовності до шлюбу.
7. На основі отриманих результатів розробити рекомендації щодо розвитку психологічної готовності до шлюбно-сімейних стосунків.

Для реалізації завдань застосовано такі **методи дослідження**:

- теоретичні — аналіз, синтез, узагальнення, систематизація наукових джерел;
- емпіричні — тестування за методиками BEES, К. Томаса, ОТеЦ, РОД;
- кількісний та якісний аналіз результатів, кореляційний аналіз.

Наукова новизна полягає у розробленні цілісної моделі дослідження психологічної готовності молоді до шлюбу, яка дозволяє визначити її ключові компоненти, специфічні психологічні детермінанти та виявити взаємозв'язки між індивідуально-психологічними характеристиками та здатністю до побудови стабільних партнерських стосунків. Уточнено зміст поняття «психологічна готовність до шлюбу» в контексті сучасних соціокультурних реалій.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів у діяльності практичних психологів, консультантів, фахівців із підготовки молоді до сімейного життя. Дані

дослідження можуть бути застосовані в розробленні корекційно-розвивальних програм, тренінгів комунікації, розвитку емпатії, формування відповідальності та конструктивних моделей партнерської взаємодії.

Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі представлено теоретичний аналіз проблеми психологічної готовності до шлюбу; у другому — методологію й організацію емпіричного дослідження; у третьому — аналіз та інтерпретацію його результатів.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ГОТОВНОСТІ МОЛОДОЇ ОСОБИ ДО ШЛЮБУ В ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ

1.1. Теоретичні підходи до визначення шлюбу та психологічної готовності до нього

Сім'я розглядається як базова мала соціальна група, що виступає однією з ключових форм організації приватного життя людини. Її існування ґрунтується на подружніх союзах та родинних зв'язках, які охоплюють взаємини між подружжям, батьками й дітьми, братами і сестрами та іншими родичами, котрі спільно проживають і ведуть спільне господарство на основі єдиного сімейного бюджету.

У психологічній науці сім'я визначається як цілісна динамічна система, що чутливо реагує на соціальні зміни та відображає трансформації суспільного середовища. Сучасна сім'я зазнає впливу низки об'єктивних і суб'єктивних чинників, що ускладнюють її функціонування та розвиток. У цьому контексті особливої ваги набуває потреба у спеціальному соціально-психологічному аналізі шлюбно-сімейних взаємин. Виявлення закономірностей їх функціонування сприяє наданню кваліфікованої підтримки вже сформованим сім'ям, а також оптимізації процесу створення сімейної системи молоддю [1; 5; 6].

Сімейні відносини становлять складний багаторівневий феномен, що поєднує елементи міфологічної та сучасної свідомості, інтегрує індивідуальні й колективні характеристики, а також онтогенетичні, соціогенетичні та філогенетичні передумови формування поведінки та взаємодії.

Унікальність сім'ї як соціального утворення полягає в тому, що кожен її член є водночас неповторною особистістю і складовою родинної спільноти. Вона має низку ознак, які відрізняють її від інших малих соціальних груп, зокрема:

1. наявність родинних або шлюбних зв'язків;
2. високий ступінь неофіційності міжособистісних контактів;

3. довічна приналежність індивіда до сімейної групи;
4. підвищена емоційна значущість сімейних подій;
5. спільність побуту;
6. виразні індивідуальні відмінності між членами;
7. специфічні психологічні, етичні та правові взаємини [6; 12].

Серед інших характеристик сімейної групи виділяють такі ключові компоненти:

- взаємодію, що забезпечує обмін емоціями, інформацією та досвідом;
- підтримку, яка проявляється у емоційній, фінансовій та практичній допомозі;
- виховання, через яке здійснюється передавання цінностей, норм і моделей поведінки;
- традиції, що формують сімейну ідентичність і зміцнюють міжособистісні зв'язки;
- спільні цінності, які визначають орієнтири взаємодії;
- почуття приналежності, що забезпечує психологічну безпеку та ідентичність членів сім'ї [6; 12].

Поняття *структури сім'ї* охоплює як склад її членів, так і систему зв'язків між ними. До її елементів належать:

- загальна сімейна система;
- батьківська підсистема;
- дитяча підсистема;
- індивідуальні підсистеми, що функціонують у межах родинної системи;
- підсистеми різних рівнів, кожна з яких виконує власні функції [11; 15].

Серед основних структурних параметрів сім'ї виокремлюють:

1. згуртованість — емоційну близькість і прихильність між членами родини, що забезпечує відчуття єдності;
2. ієрархію — систему домінування та підпорядкування, яка визначає розподіл влади та впливу в родині;

3. внутрішні та зовнішні межі, через які регулюється ступінь взаємодії між підсистемами та рівень відкритості сім'ї щодо соціального оточення. Жорсткі межі спричиняють ізоляцію та застій у системі, надто слабкі — знижують внутрішню згуртованість і підсилюють зовнішній вплив [11; 15].

Сімейна система є відкритою, динамічною та такою, що постійно взаємодіє із зовнішнім соціальним середовищем, від якого вона отримує як ресурси, так і впливи, що потребують адаптації. У системному підході сім'я розглядається як цілісне утворення, функціонування якого визначається певними структурними й процесуальними характеристиками. Її розвиток підпорядковується двом фундаментальним закономірностям: закону гомеостазу та закону розвитку.

Закон гомеостазу передбачає природну тенденцію сімейної системи до стабільності, передбачуваності та збереження цілісності. Будь-які зміни — навіть потенційно позитивні — можуть порушувати звичний баланс і сприйматися членами сім'ї як загроза established patterns взаємодії. Саме тому подружжя нерідко переживає внутрішню напругу у ситуаціях переходу на новий етап взаємин, зміні сімейних ролей або у випадках зовнішніх викликів (економічні труднощі, зміна соціальних умов, міграція, суспільні кризи). Збереження гомеостазу відбувається через підтримку усталених ролей, норм, форм комунікації та способів вирішення конфліктів. Порушення цих елементів може викликати опір, дисфункцію або тимчасову дезорганізацію системи.

Закон розвитку, навпаки, вказує на неминучість постійних трансформацій, що відбуваються у процесі проходження сім'єю певних етапів життєвого циклу: формування подружжя, народження першої та наступних дітей, входження дітей у шкільний і підлітковий вік, їх відокремлення від батьківської сім'ї, а також подружнє життя на етапі «порожнього гнізда». Кожен із цих етапів висуває нові вимоги до сім'ї, змінює внутрішню структуру, перерозподіляє функції та ролі, формує нові правила взаємодії.

Успішність проходження цих етапів визначає рівень адаптивності сімейної системи та її здатність до саморозвитку.

Рівновага в сімейній системі досягається завдяки постійному балансуванню між тенденцією до стабільності та необхідністю змін. Гнучкість, здатність до адаптації, готовність до перегляду рольових очікувань і способів комунікації є критично важливими для подолання кризових моментів, характерних для кожної стадії життєвого циклу. Сучасні дослідження підкреслюють, що сім'я, яка здатна підтримувати оптимальне співвідношення між гомеостатичними та розвитковими процесами, демонструє більш високий рівень психологічного благополуччя та задоволеності взаєминами.

Таким чином, сімейна система розвивається через безперервний перехід між станами стабільності та трансформації, а її функціональна зрілість визначається тим, наскільки ефективно вона поєднує прихильність до цілісності з відкритістю до змін [17].

У наукових працях виділяють низку базових функцій сім'ї, що забезпечують її стабільність, розвиток та виконання соціально значущих ролей у суспільстві. Ці функції відображають багатовимірність сімейної системи та засвідчують її ключову роль у формуванні соціального, психологічного й культурного потенціалу особистості.

Репродуктивна функція є фундаментальною та пов'язана з біологічною сутністю сім'ї. Вона спрямована на продовження роду, відтворення населення та збереження генофонду суспільства. Завдяки реалізації цієї функції забезпечується демографічна стабільність, підтримується безперервність поколінь, а також формуються первинні міжпоколінні зв'язки, які визначають соціально-психологічний розвиток новонароджених. Репродуктивна функція має не лише біологічний, але й соціальний вимір, оскільки народження дітей пов'язане з прийняттям нових ролей, перебудовою сімейної структури та підвищенням рівня відповідальності подружжя.

Виховна функція полягає у формуванні духовних, моральних, емоційних і соціальних цінностей, а також у розвитку індивідуальних особливостей кожного члена сім'ї. На відміну від формальних інститутів освіти, сімейне виховання має багатий емоційний компонент, що відзначається високим рівнем інтимності, безпосередності та значущості впливу. Саме в сім'ї закладаються особистісні якості, моделі поведінки, моральні орієнтири, які визначають адаптивні можливості й соціальну компетентність людини протягом усього життя. Ефективність реалізації виховної функції значною мірою пов'язана з культурою шлюбно-сімейних взаємин, психологічною зрілістю батьків, а також із їх здатністю до самовиховання та взаємовиховання [17].

Господарсько-побутова функція забезпечує матеріальну, організаційну та економічну основу життєдіяльності сім'ї. Вона включає догляд за неповнолітніми та літніми членами родини, ведення домашнього господарства, розподіл фінансових ресурсів, планування бюджету та забезпечення побутових умов. Ця функція не лише гарантує фізичне виживання сім'ї, але й створює середовище для формування відповідальності, організованості, взаємної підтримки, здатності до домовленостей та розв'язання конфліктів. У процесі її реалізації формуються навички співпраці, відбувається зміцнення внутрішньої єдності сім'ї, а також налагоджується баланс між ролями та обов'язками.

Рекреативна функція спрямована на організацію спільного дозвілля та відпочинку, що забезпечує емоційне, фізичне та психічне відновлення членів сім'ї. Спільний відпочинок виконує вагомую інтегративну роль, сприяє розвитку позитивного сімейного мікроклімату, формує почуття єдності, взаємної підтримки та задоволеності сімейними стосунками. Реалізація рекреативної функції залежить від культурного середовища, соціально-економічного статусу родини, вікової структури та індивідуальних інтересів членів сім'ї. Вона також виконує профілактичну роль, знижуючи рівень напруження та стресу, що є важливим для психічного здоров'я сімейної системи.

Функція соціального контролю включає регуляцію поведінки членів сім'ї відповідно до соціально прийнятих норм і цінностей. Сім'я виступає першим інститутом соціалізації, де формуються етичні уявлення, поведінкові моделі, норми відповідальності та самоконтролю. Завдяки цій функції особистість навчається орієнтуватися у соціальних вимогах, розвиває навички взаємодії з іншими людьми, засвоює правила співжиття та культури поведінки. Соціальний контроль також має емоційний компонент, пов'язаний із підтримкою з боку близьких, що сприяє формуванню внутрішньої мотивації до соціально схвальної поведінки.

Регенеративна (соціально-статусна) функція забезпечує передавання соціального статусу, майнових прав, родових традицій і культурних норм від одного покоління до іншого. Це сприяє збереженню соціальної структури, неперервності сімейних цінностей та відтворенню соціального досвіду. Через цю функцію закріплюються сімейні ролі, професійні орієнтири, особливості взаємодії та міжпоколінні зв'язки.

Психотерапевтична функція полягає у забезпеченні емоційної підтримки, психологічного захисту, стабілізації внутрішнього стану та створенні безпечного середовища для кожного члена родини. У сучасних умовах підвищеної соціальної та економічної нестабільності ця функція набуває особливої значущості. Сім'я виступає ключовим ресурсом подолання стресу, сприяє формуванню психологічної стійкості, емоційної рівноваги та здатності до конструктивного проживання кризових ситуацій [17].

Функція статевого регулювання спрямована на впорядкування сексуальних стосунків відповідно до культурних, етичних та правових норм суспільства. У межах сімейної системи сексуальні взаємини набувають нормативно закріпленого характеру, сприяють зміцненню емоційної близькості подружжя, формуванню взаємної довіри та стабільності стосунків. Крім того, реалізація цієї функції пов'язана з регулюванням сексуальної поведінки, запобіганням девіаціям та формуванням відповідального ставлення до інтимної сфери життя.

У системному аналізі феномена сім'ї ключове значення має категорія шлюбу, адже шлюбні відносини традиційно формують основу сімейної структури. Поняття «сім'я» та «шлюб» тісно взаємопов'язані, утворюючи єдиний соціально-психологічний простір. Шлюб у наукових підходах розглядається як офіційно зареєстрований та соціально санкціонований союз двох осіб, спрямований на побудову, підтримання та функціонування родинних взаємин.

Шлюбні відносини характеризуються рядом важливих ознак. По-перше, вони мають дуальний характер, обумовлений статевим диморфізмом та подвійною метою — забезпеченням гармонійного подружнього життя та відтворенням потомства. По-друге, шлюб є універсальною соціальною формою, оскільки у різних культурах він виступає оптимальною моделлю організації сімейного життя. Унікальність шлюбу проявляється у високому рівні емоційної близькості подружжя, інтегрованості родини та розвитку навичок спільного співіснування, що є основою гармонійних взаємин як між партнерами, так і між іншими членами сім'ї [1; 17; 18].

На формування та стабільність шлюбно-сімейних відносин впливають численні внутрішні та зовнішні чинники. До зовнішніх належать соціально-економічні та культурні умови: рівень економічної стабільності, добробуту та соціального розвитку, політична ситуація та безпека, релігійні та культурні традиції [15; 20]. Так, політична нестабільність, зокрема війна, суттєво трансформує життєвий уклад родини, змінює ціннісні орієнтири та життєві стратегії. Наприклад, воєнні умови в сучасній Україні сприяли збільшенню кількості шлюбів серед молоді, що відображає зміну пріоритетів та підвищену потребу у психологічній підтримці.

До внутрішніх чинників, що впливають на формування та функціонування шлюбно-сімейних відносин, належать особливості міжособистісної взаємодії подружжя, які визначаються індивідуально-психологічними характеристиками партнерів, зокрема особистісними рисами, інтелектуальними здібностями та рівнем соціально-психологічної

компетентності. Комплекс взаємодії зовнішніх і внутрішніх факторів може сприяти зміцненню стабільності сім'ї або ж створювати перешкоди для формування подружнього союзу.

Велике значення має дошлюбний період, під час якого формується досвід сімейної взаємодії, моделі партнерських стосунків, орієнтації на шлюб і сім'ю, а також здатність до психологічної автономії. Саме на цьому етапі особистість закладає фундамент для майбутніх подружніх відносин, виробляє внутрішні стандарти та очікування щодо ролей чоловіка і дружини, а також формується здатність до ефективного вирішення конфліктів, компромісів і підтримки емоційної стабільності у стосунках. Досвід взаємодії у батьківській родині може як стимулювати прагнення вступити у шлюб, так і відкладати його, особливо у випадках негативних або дисфункціональних батьківських взаємин, де спостерігаються конфлікти, насильство або недостатня емоційна підтримка. У таких ситуаціях формуються специфічні установки щодо шлюбу та партнерства, які можуть проявлятися у страху перед серйозними зобов'язаннями або, навпаки, у надмірній потребі у швидкому створенні сім'ї.

Шлюбна мотивація виступає ключовим фактором, що визначає спонукальні причини намірів створення сім'ї та обирає напрямок розвитку міжособистісних стосунків. Сучасна психологія виділяє три основні типи шлюбної мотивації:

- Орієнтація на факт шлюбу («пора», «як у всіх») — формується під впливом соціальних та культурних очікувань, традицій, оточення та соціальних норм. Особи з такою мотивацією часто орієнтуються на зовнішні чинники і прагнуть дотримуватися певного «соціального сценарію» життя;
- Орієнтація на тип партнера («принц», «фотомодель», у воєнних умовах — «військовий») — відображає прагнення до певного образу ідеального шлюбу, ідеалізованого партнера та очікуваної ролі в сім'ї. Ця мотивація пов'язана з формуванням образу «своєї долі», де головну роль відіграють уявлення про ідеальні риси та соціальний статус обранця;

- Орієнтація на конкретну людину («коханий», «по душі») — є найемоційно зрілою та психологічно конструктивною мотивацією, що базується на глибокому взаєморозумінні, спільних цінностях і внутрішній готовності до тривалих партнерських стосунків. Особи з такою мотивацією демонструють здатність до емоційної підтримки, взаємного розвитку і конструктивного вирішення конфліктів [15; 20].

На основі шлюбної мотивації виділяють такі типи шлюбів: «чесний контракт», «нечесний контракт», шлюб-примушення, шлюб за соціальними настановами, шлюб як спосіб виходу з батьківської родини та шлюб на основі кохання. Кожен із цих типів формує специфічні умови подружньої взаємодії, впливає на розподіл ролей у сім'ї та визначає рівень стабільності сімейного життя, а також ризики виникнення конфліктів, незадоволення або розлучень [20; 21].

Особливої актуальності набуває питання шлюбної мотивації в умовах воєнних подій, які створюють додаткові психологічні та мотиваційні чинники. Під впливом ризику для життя, нестабільності та невизначеності люди демонструють прагнення до укладання шлюбу як способу закріплення особистих відносин, забезпечення емоційної підтримки та реалізації важливих життєвих планів. Ця мотивація часто поєднується з потребою в любові, безпеці та стабільності, а також з прагненням «встигнути» реалізувати ключові цілі життя, що робить шлюбний вибір більш емоційно насиченим і водночас ризикованим. В умовах війни особливе значення набувають адаптивні механізми подружньої взаємодії, здатність до психологічної автономії та гнучкість у вирішенні побутових і міжособистісних завдань.

Сучасні трансформації шлюбно-сімейних моделей відображають соціокультурні зміни та різноманіття форм партнерських стосунків, зокрема полігамні та моногамні. Полігамія, яка охоплює полігінію, поліандрію та груповий шлюб, визначається культурними традиціями конкретних суспільств і впливає на готовність молоді до сімейного життя залежно від соціальних оцінок, ціннісних орієнтацій та прийнятих норм поведінки [20; 21]. У таких

умовах молодь може формувати специфічні уявлення про сімейні ролі, очікування від партнера та соціальну прийнятність тих чи інших форм подружніх відносин.

Моногамія, навпаки, ґрунтується на ексклюзивності стосунків і передбачає уявлення про партнерство як унікальний емоційний та сексуальний зв'язок, підтримуваний взаємною вірністю. У психологічному аспекті моногамні стосунки формують у молодих людей уявлення про стабільність, передбачуваність та безпечне емоційне середовище, що є важливим чинником розвитку готовності до сімейного життя [16; 20; 21].

Вибір моделі стосунків і готовність до створення сім'ї визначаються комплексом соціокультурних, психологічних та мотиваційних факторів. Серед них особливу роль відіграють:

- Спостереження за позитивними зразками сімейного життя — молоді люди, які були свідками гармонійних моногамних стосунків у близькому оточенні, частіше демонструють впевненість у власній здатності створити сім'ю та орієнтовані на емоційно зрілі та конструктивні партнерські взаємодії;
- Розвиток почуття відповідальності та готовності до зобов'язань — моногамні стосунки передбачають дотримання домовленостей, готовність до взаємної підтримки, прийняття довгострокових рішень і усвідомлення важливості ролі партнера, що стимулює формування зрілості та відповідальності за майбутню сім'ю;
- Емоційна підтримка та психологічна безпека — наявність стабільного та довірчого партнерства сприяє розвитку позитивного образу власної сім'ї, усвідомленню можливості отримувати й надавати емоційні ресурси, що підвищує готовність до створення сімейного середовища;
- Орієнтація на народження та виховання дітей — моногамна модель сім'ї сприймається молоддю як оптимальна для забезпечення сприятливих умов розвитку дітей, що безпосередньо впливає на готовність до батьківства та формування довгострокових подружніх стосунків [16; 20; 21].

Таким чином, моногамні стосунки позитивно впливають на формування психологічної готовності молоді до шлюбу. Вони забезпечують стабільність та передбачуваність у партнерських взаємодіях, сприяють розвитку відповідальності, надають емоційну підтримку і стимулюють прагнення створити гармонійне та повноцінне сімейне середовище. У цьому контексті формування у молоді уявлень про моногамні взаємини виступає важливим чинником підготовки до успішного сімейного життя та реалізації соціально значущих ролей у подружжі.

Таким чином, аналіз сучасних теоретичних підходів до визначення шлюбу дозволяє констатувати, що шлюб розглядається не лише як соціальна інституція, а й як комплекс психологічних, емоційних та мотиваційних взаємозв'язків між партнерами. Дошлюбний період виступає критично важливим етапом формування досвіду взаємодії, моделей партнерських стосунків та здатності до психологічної автономії.

Психологічна готовність до шлюбу формується під впливом цілого ряду чинників: шлюбної мотивації, ціннісних орієнтацій, соціокультурних норм, моделей сімейної взаємодії, що спостерігаються в близькому оточенні, а також особистісних характеристик молодих людей. Визначено, що шлюбна мотивація, орієнтована на конкретну людину та емоційно зріла, сприяє формуванню конструктивних та стабільних подружніх стосунків, тоді як інші типи мотивації можуть визначати специфіку подружньої взаємодії та рівень сімейної стабільності.

Моногамні стосунки виступають важливим фактором розвитку готовності до сімейного життя, забезпечуючи психологічну безпеку, формування відповідальності, розвиток емоційної підтримки та позитивного образу майбутньої сім'ї. У той же час соціальні та культурні трансформації, включаючи воєнні події, модифікують шлюбні очікування та стимулюють додаткові мотиваційні фактори, що впливають на рішення молоді щодо створення сім'ї.

Отже, шлюбна та психологічна готовність до нього виступають динамічним результатом взаємодії особистісних, соціальних та культурних чинників, що визначають як вибір партнера, так і стратегічні орієнтації молоді щодо майбутніх подружніх відносин. Цей комплексний підхід до вивчення шлюбу створює основу для подальшого аналізу практичних аспектів формування готовності до сімейного життя та психологічної підготовки молодих людей до подружніх ролей.

1.2. Структура психологічної готовності до шлюбу: мотиваційні, емоційні, когнітивні та соціально-рольові компоненти

Психологічна готовність до шлюбу формується як складний багаторівневий процес і включає мотиваційні, емоційні, когнітивні та соціально-рольові компоненти. Вибір партнера тісно пов'язаний із шлюбною мотивацією. Коли молода людина вступає у шлюб на основі взаємного бажання та щирих почуттів, орієнтири при виборі партнера зазвичай ґрунтуються на прагненні до взаємної прихильності, емоційної підтримки та розуміння. У разі, якщо пріоритетом стає матеріальна забезпеченість, критерієм обирають фінансові ресурси потенційного партнера. Також значущим є бажання автономії від батьків або потреба компенсувати недостатню увагу у родині, що може коригувати мотиви вибору. Найчастіше рішення про партнера визначається поєднанням кількох мотиваційних чинників [13].

Кляпець О. Я. виділяє внутрішні чинники, які формуються у дошлюбний період і значною мірою впливають на гармонію майбутніх подружніх відносин:

- Батьківський сценарій – стиль взаємодії батьків впливає на вибір партнера, який або подібний, або протилежний до батьків, формуючи модель шлюбної поведінки та впливаючи на тривалість і якість шлюбних стосунків.

- Перші дитячі враження – позитивний досвід взаємодії у дитячому садку чи школі залишає слід у підсвідомості та формує уявлення про майбутнього партнера.
- Пубертатний еротичний імпринтинг – перші еротичні або сексуальні переживання у підлітковому віці задають орієнтири для романтичних стосунків у дорослому житті.
- Генетичні ознаки – прагнення забезпечити якісну генетичну спадковість та оцінка фізіологічної відповідності партнера власним параметрам [13].

Таким чином, психологічна готовність до шлюбу формується під впливом взаємодії мотивів, емоційних переживань та соціально-рольових очікувань, а також індивідуально-психологічних факторів, що закладаються ще у дошлюбний період.

У період війни додатково посилюється значення психологічних потреб і цінностей у процесі вибору шлюбного партнера. Стресові умови підвищують увагу до таких чинників, як потреба у підтримці, розумінні та співпереживанні. Цінності, пов'язані з вірністю, довірою та взаєморозумінням, набувають особливого значення, оскільки вони визначають емоційну стабільність та взаємну підтримку у подружніх стосунках. Здатність потенційного партнера забезпечити психологічний комфорт і стійкість стає одним із ключових критеріїв при оцінці його придатності як майбутнього члена сім'ї.

Згідно з психоаналітичним підходом З. Фрейда, вибір шлюбного партнера відбувається через процес ідентифікації: дівчата часто шукають у партнері риси, характерні для батька, що відповідають їхньому уявленню про ідеал чоловіка, тоді як хлопці орієнтуються на ознаки, властиві матері [16; 20; 21].

Соціолог Р. Уінч у теорії доповнювальних потреб підкреслював, що вибір шлюбного партнера визначається прагненням індивіда знайти того, хто здатен максимально задовольнити його базові потреби. Задоволення цих

потреб, а також отримання відповідної психологічної та емоційної винагороди виступає ключовим фактором, що сприяє зближенню майбутнього подружжя та формує основу для подальших стабільних стосунків [25; 28]. Партнери, які здатні компенсувати один одному певні слабкі сторони, створюють умови для гармонійного співіснування і взаємної підтримки, що особливо актуально у контексті соціальних і кризових обставин, таких як війна.

Інструментальна теорія підбору партнера, запропонована Р. Сентерсом, розширює цю концепцію, стверджуючи, що індивід тяжіє до осіб, чиї потреби або подібні до власних, або доповнюють їх. Така взаємодоповнюваність забезпечує більш гармонійні стосунки, оскільки кожен партнер отримує можливість задовольняти власні потреби через співпрацю з іншим, що підвищує рівень емоційної стабільності та психологічного комфорту. У кризових умовах така здатність партнерів підтримувати один одного стає критично важливою для формування психологічної готовності до шлюбу та розвитку подружніх взаємин [25; 28].

А. Рейс у своїй теорії кохання пояснює шлюбний вибір як поетапний процес розвитку почуття кохання. На початковому етапі партнери оцінюють легкість спілкування та комфорт взаємодії, формуючи перші враження та початкову симпатію. Надалі на стадії саморозкриття відбувається поглиблення довіри, щирості та взаємної відкритості, що дозволяє партнерам краще розуміти один одного та встановлювати більш глибокий емоційний контакт. Подальший етап формує взаємну залежність, коли з'являється відчуття взаємної необхідності та значущості партнера у власному житті. Лише на завершальному етапі відбувається реалізація основних потреб у коханні та підтримці особистісних амбіцій, що закладає фундамент для стабільних і довготривалих стосунків [25; 28].

Ціннісно-рольова теорія Б. Мурштейна пропонує більш структурований підхід, наголошуючи на важливості рівності обміну та оцінки відповідності партнера власним очікуванням і потребам. На початковому етапі знайомства партнери оцінюють зовнішні та поведінкові характеристики, що дозволяє

встановити первинну привабливість і зацікавленість. У процесі розвитку стосунків аналізуються спільні цінності, інтереси та погляди, що забезпечує узгодження світогляду та орієнтацій партнерів. Нарешті, на стадії визначення ролей оцінюється сумісність у функціональних та соціальних аспектах спільного життя, що визначає здатність партнерів ефективно співпрацювати та підтримувати стабільність сімейних взаємин [25; 28].

Теорія Б. Адамса зосереджується на поєднанні зовнішніх і внутрішніх чинників, що визначають початковий потяг до партнера та розвиток відносин. Зовнішні чинники включають фізичну привабливість, емоційні характеристики, такі як врівноваженість та товариськість, а також наявність спільних інтересів, що забезпечує початкову зацікавленість. Внутрішні чинники проявляються у відчутті комфорту, затишку та психологічного спокою у присутності партнера, що сприяє формуванню довіри та стабільних емоційних зв'язків. У подальшому партнери переходять до стадії взаємних зобов'язань та інтимності, де узгодження цінностей і поглядів дозволяє зблизитися і прийняти рішення про шлюб, що робить вибір партнера більш усвідомленим і психологічно обґрунтованим [25; 28].

Теорія комплементарних потреб Р. Уінча ґрунтується на принципі «протилежності притягаються» і акцентує увагу на тому, що вибір шлюбного партнера визначається прагненням знайти того, хто здатен максимально задовольнити потреби індивіда та психологічно доповнює його особистість. Наприклад, спокійний і м'який чоловік може віддати перевагу енергійній та емоційній жінці, і навпаки, що дозволяє обом партнерам досягати психологічного балансу та гармонії у взаємодії [30]. Цей підхід демонструє, що успішність подружніх стосунків залежить не лише від схожості партнерів, а й від здатності компенсувати одне одному слабкі сторони, забезпечуючи взаємну підтримку і стабільність.

Теорія «стимул-цінність-роль» Б. Мурстейна, яка тісно пов'язана з концепцією «обміну і максимізації вигоди», пояснює шлюбний вибір через послідовну оцінку стимулів, цінностей і рольової сумісності партнерів.

Відповідно до цього підходу, на початковому етапі увага зосереджується на стимульних характеристиках партнера, таких як зовнішність, інтелект та соціальні навички. Надалі оцінюються цінності та спільні інтереси, а на завершальному етапі визначається рольова сумісність, тобто здатність партнерів координувати свої функції у сімейному житті та приймати спільні рішення [30].

Інструментальна теорія підбору партнера Р. Сентерса зосереджується на задоволенні потреб, відзначаючи, що певні потреби більш характерні для чоловіків, а інші — для жінок, і їхня значущість відрізняється. Відповідно до цієї теорії, індивід тяжіє до тих осіб, чиї потреби або подібні до його власних, або доповнюють їх. Така взаємодоповнюваність забезпечує більш ефективне задоволення емоційних та соціальних потреб, сприяє гармонії у стосунках і підвищує ймовірність тривалого партнерства [30].

Теорія «фільтрів» А. Керкгоффа та К. Девіса пропонує концептуальний підхід до пояснення процесу відбору партнера через послідовну фільтрацію. На першому етапі відбору враховуються фактори місця проживання, соціального середовища та гомогамії, що дозволяє визначити початкову привабливість потенційного партнера. Наступні етапи передбачають узгодження цінностей, світогляду та рольових очікувань, що забезпечує формування психологічної сумісності. Вступ до шлюбу у цьому підході розглядається як кінцевий результат успішного проходження всіх етапів фільтрації [30].

«Кругова теорія любові» А. Рейса описує шлюбний вибір як чотиристадійний процес, у якому кожен етап є взаємопов'язаним і критично важливим для розвитку стабільних стосунків. Спочатку партнери оцінюють комфорт і легкість спілкування, що залежить від соціокультурних та індивідуальних можливостей взаємодії. Далі відбувається саморозкриття, формування довіри та відчуття безпеки у стосунках, що дозволяє партнерам відкривати свої емоції та потреби. На стадії формування взаємної залежності розвиваються взаємозалежні звички та усвідомлення необхідності один

одному, що зміцнює емоційний зв'язок. Завершальний етап передбачає реалізацію основних потреб особистості, включаючи задоволення потреб у любові, довірі та стимуляції амбіцій, що забезпечує довготривалість і стабільність подружніх стосунків. Пропуск будь-якого з цих етапів може негативно впливати на розвиток та стійкість відносин [30].

Емпіричні дослідження шлюбно-сімейних настанов сучасної молоді підтверджують, що цінність сім'ї та сімейного способу життя залишається актуальною як для юнаків, так і для дівчат. Використання теста-опитувальника задоволеності шлюбом В. В. Століна, Т. Л. Романової та Г. П. Бутенко дозволило дослідити 20 подружніх пар віком від 20 до 25 років. Результати показали, що певна частина пар характеризується низькою узгодженістю у спільних інтересах та потребах, інша демонструє високий рівень взаємопорозуміння та підтримки, а ще одна група відзначалася найбільш гармонійними та благополучними стосунками, що свідчить про різний рівень готовності партнерів до спільного сімейного життя [столін; романової; бутенко].

Вибір шлюбного партнера є багатовимірним і динамічним процесом, який формується під впливом комплексної взаємодії кількох ключових чинників. Початкове приваблення, або атракція, базується на фізичних, емоційних, соціальних та інтелектуальних характеристиках партнерів. Проте для довгострокових стосунків вирішальне значення має сумісність у цінностях, життєвих цілях, стилі життя та інтересах, що забезпечує психологічну гармонію та стабільність у відносинах. Молоді люди використовують різноманітні стратегії вибору партнера: від обмеження кола кандидатів за заздалегідь визначеними критеріями та методів випробування декількох потенційних партнерів до усунення осіб, які не відповідають очікуванням чи власним вимогам.

Важливу роль відіграє сімейне виховання та культурний контекст, адже саме вони визначають соціальні норми, моделі поведінки, очікування та пріоритети у виборі партнера. Культурні та релігійні цінності формують певні

критерії для шлюбного союзу, а досвід спостереження за батьківськими взаємодіями закладає уявлення про подружні ролі та механізми сімейної гармонії.

Не менш значущими є психологічні фактори, що включають індивідуальні особливості особистості, здатність до емпатії, самопідтримки, соціально-психологічної компетентності та ефективної комунікації. Саме ці характеристики визначають потенційну здатність молодих людей формувати стабільні, гармонійні та конструктивні стосунки, готові до спільного сімейного життя.

Таким чином, процес вибору шлюбного партнера поєднує емоційні, мотиваційні, когнітивні та соціально-рольові аспекти і відображає складну взаємодію індивідуальних, соціальних та культурних чинників. Саме через цю інтеграцію факторів формується психологічна готовність до шлюбу, що є необхідною умовою для створення стабільних і гармонійних подружніх стосунків.

Психологічна готовність до шлюбу є комплексним явищем, що включає мотиваційні, емоційні, когнітивні та соціально-рольові компоненти. Вона формується під впливом особистісних характеристик молодої людини, сімейного та соціокультурного середовища, а також досвіду міжособистісних взаємодій. Мотиваційна складова визначає спрямованість і причини вступу до шлюбу; емоційна – здатність підтримувати та отримувати емоційну близькість; когнітивна – розуміння значущості шлюбних відносин, очікувань і обов'язків; соціально-рольова – готовність виконувати функції подружжя та батьків. Взаємодія цих компонентів визначає рівень готовності молоді до створення сім'ї, забезпечуючи основу для формування гармонійних, стабільних та взаємопідтримувальних шлюбно-сімейних відносин.

1.3. Чинники формування готовності молоді до сімейного життя

Важливу роль у формуванні готовності молоді до сімейного життя відіграють соціальні чинники, серед яких визначальними є соціальне середовище, шкільне та позашкільне виховання, доступ до інформації про шлюбні та сімейні взаємини, а також соціальні очікування щодо ролей чоловіка та жінки у родині. Спостереження за позитивними моделями подружніх взаємин у власній родині або в найближчому оточенні дозволяє молодим людям сформувати реалістичні уявлення про сімейне життя, сприяє розвитку емоційної готовності до партнерства та формує усвідомлення відповідальності за спільне майбутнє. Соціальні моделі взаємодії, доступні в середовищі, де зростає молода людина, визначають її уявлення про норми поведінки, очікування від партнерів та механізми вирішення конфліктів у сім'ї.

Психологічні чинники включають особистісні характеристики, рівень емоційної зрілості, здатність до саморегуляції, комунікативну компетентність та мотивацію до створення сім'ї. Досвід взаємодії у дошлюбний період, спостереження за батьками та власні переживання сприяють формуванню уявлень про рольові моделі сімейних стосунків і визначають шлюбні пріоритети молодої людини. Ці фактори визначають здатність особистості до адаптації у спільному житті, прийняття компромісів, конструктивного вирішення конфліктів та підтримки емоційного балансу в партнерських відносинах.

Не менш значущими є емоційні та мотиваційні чинники, серед яких важливу роль відіграють здатність до співпереживання, підтримки та довіри, а також мотиви вступу у шлюб. Вони можуть варіюватися від прагнення до психологічної стабільності та безпеки до реалізації романтичного кохання. Особливої актуальності ці чинники набувають у період воєнних подій, коли зростає потреба в емоційній підтримці, захищеності та стабільності, що робить психологічну готовність до шлюбу більш комплексною та критичною для забезпечення емоційного комфорту партнерів.

Таким чином, готовність молоді до сімейного життя формується під впливом інтеграції соціальних, психологічних, мотиваційних та емоційних чинників, які визначають усвідомленість шлюбного вибору, здатність до конструктивної взаємодії з партнером і створення стабільної, гармонійної та функціональної сімейної системи. Такий комплексний підхід до вивчення готовності молоді до шлюбу дозволяє враховувати не лише індивідуальні особливості особистості, а й соціокультурний контекст, що впливає на формування життєвих стратегій та моделей подружніх взаємин.

Ключові чинники психологічної готовності до шлюбу охоплюють низку взаємопов'язаних аспектів, які забезпечують можливість формування гармонійних і стабільних подружніх стосунків. Одним із центральних є справжнє кохання як мотив шлюбу. На відміну від поверхневих або ілюзорних форм почуттів, таких як зацікавленість або прагнення до соціального статусу, глибоке почуття любові визначає здатність партнерів до тривалого і гармонійного спільного життя [9]. Воно передбачає готовність задовольняти потреби іншого, підтримувати його емоційний та психологічний комфорт і розвивати взаємну підтримку у стосунках, що підкреслюють як Н. Пезешкіан, так і А. Менегетті.

Не менш важливим є чинник подружньої сумісності, який охоплює гармонію характерів, темпераментів, інтересів та життєвих цінностей партнерів. Взаємність почуттів, емоційна та духовна близькість створюють основу для стабільності й гармонії у стосунках, сприяючи конструктивному вирішенню конфліктів та зміцненню подружніх зв'язків [11].

Готовність до сімейного життя також визначається здатністю до адаптації та ефективного розподілу ролей. Партнери повинні вміти узгоджувати думки, емоції та поведінку, демонструючи гнучкість у різних сферах сімейного життя — матеріально-побутовій, морально-психологічній та інтимно-особистісній. Така здатність до адаптації дозволяє ефективно виконувати подружні функції, взаємодіяти в умовах різних життєвих ситуацій та підтримувати баланс індивідуальних та спільних потреб [7].

Важливим аспектом є наявність реалістичних уявлень про шлюб і сім'ю. Молоді люди, які мають чітке та обґрунтоване розуміння того, що включає сімейне життя, здатні уникати ілюзій та нереалістичних очікувань, що можуть призводити до конфліктів і непорозумінь у подружніх стосунках [10]. Усвідомлення складності і відповідальності сімейного життя дозволяє формувати стійкі моделі поведінки та підходи до взаємодії з партнером.

Не менш значущим є розвиток здатності до піклування, самовідданості та прояву емпатії у взаємодії з партнером. Готовність до шлюбу передбачає вміння підтримувати, співпереживати, ефективно співпрацювати та комунікувати, а також високий морально-психологічний рівень, що включає терпимість, великодушність та прийняття партнера з усіма його особливостями [7]. Такі якості сприяють формуванню довіри, емоційної близькості та стабільності у сімейних стосунках.

Таким чином, психологічна готовність до сімейного життя визначається здатністю особистості будувати стійкі, здорові та гармонійні подружні стосунки на основі справжнього кохання, взаємоповаги, сумісності, відповідальності та конструктивного вирішення конфліктів. Саме ці чинники створюють міцну основу для усвідомленого та відповідального вступу до шлюбу, забезпечуючи довгострокову стабільність і благополуччя сімейної системи.

У сучасному суспільстві психологічна готовність до сімейного життя набуває особливого значення, оскільки формування уявлень про шлюб і сім'ю відбувається не лише через особистий досвід та раціональне осмислення, а й під впливом ілюзорних образів та соціальних стереотипів [7]. Часто ці уявлення відірвані від реальної ситуації і базуються на проекціях, страхах та очікуваннях, що не завжди відповідають дійсності.

Великий вплив на формування поглядів молоді мають батьківські моделі взаємин. Діти несвідомо відтворюють поведінкові стратегії та установки, успадковані від батьків, незалежно від їхньої ефективності чи адекватності [6]. С. Ковальов зазначає парадоксальну тенденцію: спостерігається розрив між

бажаними якостями майбутнього партнера та реальними критеріями його вибору у повсякденному житті, що може призводити до розчарування та труднощів у налагодженні взаєморозуміння [7].

За словами О. Кляпця та Т. Ларіної, готовність до шлюбу визначається комплексом соціальних, соціально-психологічних та індивідуально-психологічних чинників. Гармонія та стабільність у подружньому житті значною мірою залежать від рівня впевненості молодих людей у шлюбному союзі, а також від їхньої здатності усвідомлювати власні очікування та реалістично оцінювати можливості взаємодії з партнером [8].

Таким чином, формування психологічної готовності до сімейного життя передбачає не лише розвиток емоційних, когнітивних та мотиваційних компетенцій, але й критичний аналіз особистісних уявлень про шлюб та сім'ю. Це створює основу для побудови здорових, стабільних і гармонійних сімейних взаємин, забезпечуючи свідомий і відповідальний вступ до подружнього життя.

Таким чином, готовність молоді до сімейного життя формується під впливом комплексного поєднання соціальних, психологічних та індивідуально-психологічних чинників. Вона включає усвідомлення власних очікувань і мотивів, реалістичне уявлення про шлюб і партнера, розвиток здатності до адаптації, співпраці та емоційної підтримки. Урахування цих аспектів забезпечує створення міцного фундаменту для стабільних, гармонійних і взаємоповажних подружніх відносин та закладає основу для усвідомленого й відповідального вступу до сімейного життя.

Висновок до розділу 1

У першому розділі було здійснено ґрунтовний теоретичний аналіз проблеми психологічної готовності молодшої особи до шлюбу, що дало змогу всебічно окреслити зміст, структуру та чинники цього складного соціально-психологічного феномену. Узагальнення теоретичних підходів дозволяє зробити низку важливих висновків.

По-перше, шлюб і сім'я виступають базовими інститутами соціалізації та особистісного розвитку, забезпечуючи фізіологічну, психологічну, емоційну та соціальну підтримку людини. Сім'я функціонує як динамічна система зі своїми структурами, межами, ролями та механізмами регуляції. При цьому її стабільність визначається балансом між законами гомеостазу й розвитку, а також здатністю адаптуватися до соціальних змін. Сучасні трансформації суспільства – економічні, культурні, інформаційні та особливо воєнні – суттєво впливають на шлюбно-сімейні моделі, формуючи нові виклики й очікування до потенційних подружніх партнерів.

По-друге, психологічна готовність до шлюбу є багатокомпонентною системою, що охоплює мотиваційний, емоційний, когнітивний та соціально-рольовий аспекти. Вона формується на перетині внутрішніх характеристик особистості та зовнішніх соціальних впливів. Молоді люди вступають у шлюб, керуючись як соціальними нормами, культурними традиціями та очікуваннями, так і власним емоційним досвідом, рівнем саморозвитку, потребою в близькості та підтримці. Мотивація шлюбу може ґрунтуватися на коханні, потребі стабільності, соціальних вимогах, прагненні до автономії чи реалізації життєвих сценаріїв, засвоєних у дитинстві.

Важливу роль у формуванні готовності відіграє попередній досвід взаємодії: батьківські моделі, перші емоційні враження, тип стосунків у підлітковому віці, а також особистісні особливості, зокрема емоційна зрілість, відповідальність, комунікативна компетентність, здатність до емпатії та конструктивного вирішення конфліктів. У період війни посилюється значення

таких чинників, як потреба в безпеці, психологічному притулку та стабільності, що часто змінює мотивацію створення сім'ї та прискорює ухвалення рішень щодо шлюбу.

По-третє, аналіз різних наукових теорій вибору шлюбного партнера – психоаналітичної, теорії комплементарних потреб, інструментальної теорії, моделі «стимул-цінність-роль», теорії фільтрів, «кругової теорії любові» – засвідчує, що вибір партнера є результатом складної взаємодії біологічних, психологічних та соціальних факторів. Він відбувається поетапно та включає оцінку зовнішньої привабливості, спільності цінностей, відповідності рольових очікувань, здатності партнера задовольняти ключові потреби та забезпечувати емоційну підтримку. Теоретичні підходи доповнюють один одного й демонструють, що гармонійність партнерства визначається не одним домінантним чинником, а сукупністю компонентів, які взаємно підсилюють або послаблюють готовність до створення сім'ї.

По-четверте, у структурі психологічної готовності до шлюбу особливе значення посідають емоційно-ціннісні та соціально-рольові компоненти. Емоційна готовність охоплює здатність до близькості, довіри, емпатії, взаємної підтримки та саморозкриття. Когнітивний компонент передбачає усвідомлення сутності шлюбно-сімейних відносин, реалістичне бачення труднощів подружнього життя, розуміння ролей чоловіка і жінки, а також власних очікувань і потреб. Соціально-рольова готовність передбачає вміння брати на себе відповідальність, виконувати подружні функції, узгоджувати поведінку та інтереси з партнером, долати побутові й емоційні кризи. Взаємодія цих компонентів забезпечує цілісність та зрілість готовності до сімейного життя.

По-п'яте, соціальні чинники відіграють не менш значиму роль, ніж психологічні. Оточення молоді, культурні традиції, соціальні конструкції маскулінності та фемінності, доступ до інформації про сім'ю та стосунки, рівень соціальної підтримки – усе це впливає на формування уявлень про майбутнє сімейне життя. Важливим чинником є також приклад батьківської

сім'ї: позитивні моделі сприяють формуванню конструктивних настанов, тоді як дисфункційні родинні стосунки можуть спричиняти страхи, ілюзорні очікування або уникання сімейних ролей.

По-шосте, у сучасному суспільстві спостерігається суперечність між ідеалізованими уявленнями про шлюб, які формуються під впливом медіа, соціальних мереж та культурних стереотипів, і реальним досвідом взаємодії. Це може спричиняти фрустрацію, розчарування та конфлікти після вступу до шлюбу. Тому важливим завданням підготовки молоді до сімейного життя є розвиток реалістичних очікувань, критичного мислення, навичок комунікації та вирішення конфліктів.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що психологічна готовність до шлюбу є результатом комплексної дії соціальних, культурних, особистісних і мотиваційних чинників. Вона передбачає поєднання емоційної зрілості, усвідомленої мотивації, розуміння сутності шлюбно-сімейних взаємин та здатності до відповідальної, партнерської поведінки. Саме така інтегральна готовність створює основу для формування гармонійної та стабільної сім'ї, здатної адекватно реагувати на виклики сучасності та забезпечувати психологічну безпеку своїм членам. Розуміння структури, механізмів і детермінант психологічної готовності до шлюбу відкриває можливості для розробки ефективних програм підготовки молоді до сімейного життя, а також для подальших теоретичних і емпіричних досліджень у цій галузі.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ШЛЮБУ МОЛОДИХ ОСІБ

2.1. Характеристика основних етапів емпіричного дослідження та вибірки

Для досягнення мети дослідження, яка полягала у вивченні психологічної готовності молоді до вступу у шлюб та створення сім'ї, було організовано комплексне емпіричне дослідження. Воно включало системний підхід, що передбачав оцінку індивідуально-психологічних характеристик респондентів, їхніх ціннісних орієнтацій, шлюбної мотивації, а також особливостей міжособистісної взаємодії та поведінки у конфліктних ситуаціях.

1. Етапи проведення дослідження

Емпіричне дослідження здійснювалося поетапно, що дозволило логічно структурувати збір даних та забезпечити їхню надійність:

1. Підготовчий етап. На цьому етапі були визначені мета, завдання та гіпотези дослідження. Було проведено огляд наукових джерел щодо психологічної готовності до сімейного життя та шлюбної мотивації молоді. На основі теоретичного аналізу було сформовано перелік психодіагностичних методик та опитувальників, адаптованих для вікової категорії респондентів. Також визначалися критерії включення в дослідження, серед яких: вік 20–23 роки, відсутність офіційного шлюбу, згода брати участь у дослідженні.

2. Основний етап. На цьому етапі здійснювався безпосередній збір емпіричних даних. Він включав:

- проведення анкетування для визначення особистісних характеристик, ціннісних орієнтацій та уявлень про шлюб і сім'ю;
- використання стандартизованих тестів для оцінки шлюбної мотивації та психологічної готовності до сімейного життя;
- проведення інтерв'ю та коротких бесід для уточнення та глибшого розуміння індивідуальних особливостей респондентів.

3. Аналітичний етап. Після збору даних здійснювалася їх систематизація та обробка. Було проведено описову статистику, аналіз розподілу показників за віком та статтю, а також порівняльний аналіз між різними групами респондентів. Особлива увага приділялася виявленню взаємозв'язків між психологічними чинниками готовності до сімейного життя та особистісними характеристиками респондентів.

Загальна кількість респондентів становила 31 особу, з яких 16 чоловіків та 15 жінок. Вік респондентів коливався від 20 до 23 років, середній вік – 21,5 років. Досліджувані належали до вікової категорії ранньої дорослості, що є критичним періодом формування шлюбних намірів і готовності до сімейного життя.

Таблиця 2.1

Структура вибірки за статтю та віком

Стать	Кількість осіб	Відсоток	Середній вік
Чоловіки	16	51,6%	21,6
Жінки	15	48,4%	21,4
Разом	31	100%	21,5

Вибірка формувалася за принципом доступності, із забезпеченням репрезентації обох статей. Основними критеріями відбору було бажання та готовність брати участь у дослідженні, відсутність офіційного шлюбу та вікова приналежність до групи ранньої дорослості.

Таблиця 2.2

Вибірка за місцем проживання та формою навчання

Характеристика	Кількість	Відсоток
Мешканці міст	20	64,5%
Мешканці сільської місцевості	11	35,5%
Навчаються в університеті	25	80,6%
Працюють та навчаються	6	19,4%

Як видно з таблиці, більшість респондентів – мешканці міст і студенти вищих навчальних закладів. Це обумовлено доступністю досліджуваної групи та логістичними можливостями організації збору даних.

Таблиця 2.3

Соціально-демографічні характеристики вибірки

Показник	Категорії	Кількість	Відсоток
Сімейний стан	Неодружені/неодружені	31	100%
Наявність стосунків	Відсутні	5	16,1%
	Має постійного партнера	26	83,9%
Досвід спільного проживання	Так	8	25,8%
	Ні	23	74,2%

Таким чином, вибірка характеризується різноманітністю у соціально-демографічних показниках, що дозволяє зробити висновки, релевантні для сучасної молоді ранньої дорослості.

3. Обґрунтування вибору методів та організація дослідження

Для забезпечення комплексності дослідження та отримання достовірних результатів було використано поєднання кількісних та якісних методів. Кількісні методи включали стандартизовані опитувальники та тести, що дозволяли визначити рівень готовності до сімейного життя та шлюбної мотивації. Якісні методи, зокрема інтерв'ю та відкриті запитання, надали можливість глибше аналізувати індивідуальні психологічні особливості респондентів та їхні уявлення про майбутнє сімейне життя.

Кожен етап дослідження був строго структурований та контролювався дослідником, що забезпечувало високу надійність отриманих даних. Для підвищення достовірності результати аналізувалися із застосуванням стандартних статистичних методів: описова статистика, частотний аналіз, порівняльний аналіз за статтю та віком.

2.2. Опис психодіагностичних методик дослідження готовності до шлюбу

Для комплексної оцінки психологічних характеристик респондентів було обрано такі методики:

Для оцінки рівня емоційної емпатії респондентів було використано опитувальник «Шкала емоційного відгуку» (Balanced Emotional Empathy Scale, BEES), розроблений Альбертом Меграбяном (Albert Mehrabian) та модифікований Н. Епштейном. Ця методика дозволяє визначити здатність особистості розуміти емоційний стан іншого та співпереживати його переживанням. Емоційна емпатія, у розумінні Меграбяна, відображає здатність людини «відчувати на собі» емоційні стани іншої особи, ідентифікувати себе з її переживаннями та реагувати на них відповідно.

Використання BEES у дослідженні обґрунтоване тим, що розвиток емпатійних здібностей є важливим чинником міжособистісної взаємодії, що безпосередньо впливає на готовність до сімейного життя, здатність до співпраці, конструктивного вирішення конфліктів та підтримки емоційного благополуччя партнера.

Опитувальник містить 25 тверджень закритого типу, серед яких є як прямі, так і обернені формулювання. Респонденти оцінюють ступінь своєї згоди або незгоди за чотирибальною шкалою: від «повністю згоден» до «не згоден». Така структура дозволяє виявити нюанси емоційної реакції та визначити індивідуальні схильності до співпереживання.

Процедура проведення дослідження:

1. Респонденти отримували бланк із твердженнями та інструкцією оцінювати кожен пункт відповідно до власних звичних реакцій.
2. Після заповнення бланків результати підсумовувалися у «сирих» балах, які далі перераховувалися у стенові оцінки згідно з таблицею нормалізації для чоловіків і жінок.

Інтерпретація результатів:

- 82–90 балів – дуже високий рівень емпатії;

- 63–81 бал – високий рівень;
- 37–62 бали – нормальний рівень;
- 12–36 балів – низький рівень;
- ≤ 11 балів – дуже низький рівень.

Рівень розвитку емпатії корелює з іншими соціальними характеристиками: високі показники пов'язані з альтруїзмом, терпимістю, здатністю до співпраці, а також низьким рівнем агресивності. Низькі показники свідчать про складнощі у встановленні контактів та прогнозуванні поведінки оточуючих, але зазвичай асоціюються із раціональністю та переважанням ділових якостей над емоційною чутливістю.

Таким чином, BEES є ефективним інструментом для оцінки емоційної емпатії молоді, що дозволяє прогнозувати їхню готовність до вступу у шлюб і формування гармонійних міжособистісних стосунків.

Для оцінки індивідуальних особливостей поведінки у конфліктних ситуаціях у дослідженні використовувалася методика К. Томаса «Визначення стилю поведінки в конфліктній ситуації». Ця методика дозволяє виявити переважаючий стиль реагування особистості у спірних ситуаціях та визначити тенденції щодо використання різних стратегій взаємодії з іншими людьми під час конфлікту.

Опитувальник містить 30 пар тверджень, кожне з яких описує потенційні поведінкові реакції в конфліктних ситуаціях. Респонденти обирають варіант, який найточніше відображає їхню звичайну поведінку. Кожна пара відповідає певним аспектам п'яти базових стилів поведінки у конфлікті:

1. Конкуренція (суперництво) – прагнення відстоювати власні інтереси незалежно від потреб іншого, активне застосування вольових дій, орієнтація на досягнення результату та швидке ухвалення рішень. Цей стиль ефективний у критичних ситуаціях або коли необхідно прийняти швидке рішення.

2. Співпраця – прагнення врахувати інтереси обох сторін і активно працювати над спільним вирішенням конфлікту. Використовується у випадках

тривалих або значущих стосунків, де обидві сторони зацікавлені у взаємному задоволенні потреб.

3. Компроміс – здатність поступатися частиною своїх інтересів, щоб знайти середнє рішення, яке задовольняє обидві сторони. Застосовується тоді, коли сторони мають приблизно рівну владу, а питання потребує швидкого та економного вирішення.

4. Уникнення – відсутність активної участі у конфлікті, перенесення відповідальності на інших або відстрочення рішення. Цей стиль застосовується, якщо конфлікт є малозначущим або потребує часу для збору додаткової інформації.

5. Пристосування – готовність діяти на користь партнера для збереження гармонії у стосунках. Використовується, коли важливіше зберегти мир і задовольнити інтереси іншої сторони, ніж відстоювати власні потреби.

Процедура проведення:

- Респонденти оцінюють кожен пару тверджень, обираючи одне з двох, яке більш точно відображає їхню поведінку.
- Кількість виборів у кожному стилі підсумовується, що дозволяє визначити домінуючий стиль поведінки.

Інтерпретація результатів:

- Стиль з найбільшою кількістю балів вважається домінуючим у поведінці особистості в конфлікті.
- Методика дозволяє виявити, чи респонденти схильні до прямого відстоювання власних інтересів, пошуку компромісу, уникання конфліктів або підтримання гармонії у стосунках.
- Отримані дані використовуються для аналізу міжособистісних стратегій поведінки та прогнозування ефективності взаємодії у сімейних та професійних стосунках.

Застосування цієї методики у комплексі з іншими психодіагностичними інструментами дозволяє оцінити психологічну готовність молоді до вступу у

шлюб, їх здатність до конструктивної взаємодії, адаптації та вирішення конфліктів у сімейному житті.

У межах дослідження для вивчення психологічних передумов готовності молоді до вступу у шлюб та створення сім'ї був використаний опитувальник «Термінальні цінності» (ОТеЦ), розроблений І. Сеніним. Методика дозволяє виявити пріоритетні життєві цілі особистості та оцінити їх прояв у різних сферах життя, що важливо для розуміння мотиваційної структури респондента у сфері сімейних відносин.

Опитувальник включає вісім термінальних цінностей, які є ключовими для формування цілісної системи особистісних орієнтацій:

1. Власний престиж – потреба в соціальному визнанні, повазі та схваленні. У контексті сімейного життя ця цінність може впливати на вибір партнера та роль у родині, оскільки прагнення до соціального схвалення може визначати, наскільки особа готова до компромісів і співпраці у шлюбі.

2. Високе матеріальне положення – орієнтація на фінансову стабільність. Для молодих людей, які планують сім'ю, ця цінність відображає прагнення забезпечити добробут родини та відчуття безпеки.

3. Активні соціальні контакти – потреба у встановленні сприятливих взаємин. Високий рівень цієї цінності сприяє розвитку комунікативних навичок, що є критично важливим для ефективної взаємодії з партнером у сімейному житті.

4. Креативність – прагнення реалізувати власні творчі можливості та уникати стереотипів. У шлюбі ця цінність може проявлятися у здатності знаходити нестандартні рішення сімейних проблем та підтримувати цікавість у стосунках.

5. Розвиток себе – орієнтація на самовдосконалення та пізнання власних можливостей. Особистості з високим показником цієї цінності зазвичай більш готові до рефлексії у стосунках і здатні адаптуватися до потреб партнера.

6. Досягнення – прагнення отримати конкретні результати у різних сферах життя. У сімейному контексті ця цінність впливає на планування

спільного життя, постановку спільних цілей та відповідальність за їх виконання.

7. Духовне задоволення – орієнтація на моральне і внутрішнє задоволення. Вона визначає здатність отримувати радість від спільного життя, спілкування з партнером та виховання дітей.

8. Збереження власної індивідуальності – прагнення до незалежності та неповторності особистості. У сімейних стосунках ця цінність забезпечує баланс між особистими потребами та інтересами партнера, що сприяє гармонії у шлюбі.

Опитувальник дозволяє оцінити, як ці цінності проявляються у різних сферах життя респондентів, що має безпосереднє відношення до готовності до сімейного життя

Інтерпретація результатів

Високі показники за окремими шкалами дозволяють визначити психологічні ресурси, які сприяють формуванню готовності до шлюбу та сімейного життя:

- Особи з високим показником власного престижу здатні цінувати партнерські відносини та підтримувати взаємну повагу.
- Високий рівень матеріального добробуту свідчить про прагнення забезпечити стабільність сім'ї.
- Активні соціальні контакти та розвиток себе визначають комунікативну компетентність і готовність до конструктивного вирішення конфліктів у парі.
- Цінності, пов'язані з креативністю та духовним задоволенням, відображають здатність до спільної діяльності та створення гармонійної емоційної атмосфери у сім'ї.

Таким чином, методика «Термінальні цінності» дає змогу комплексно оцінити мотиваційні та ціннісні передумови готовності молоді до створення сім'ї, прогнозувати потенційні конфліктні ситуації та шляхи їх вирішення, а

також визначати напрямки психолого-педагогічного коригування у разі недостатнього розвитку окремих ціннісних орієнтацій.

Для вивчення уявлень молодих людей про функціональні аспекти сімейного життя та готовність до подружніх відносин у дослідженні застосовувався опитувальник «Рольові очікування й домагання в шлюбі» (РОД), автори – А. Н. Волкова та Т. М. Трапезникова (1985). Методика дозволяє оцінити, яким чином чоловік та жінка уявляють значимість різних аспектів сімейного життя, а також бажаний розподіл ролей у сім'ї.

Завдання методики

Опитувальник спрямований на визначення уявлень респондентів щодо таких сфер сімейного життя:

1. Інтимно-сексуальна сфера – значущість сексуальних відносин у подружжі.
2. Особистісна ідентифікація зі шлюбним партнером – відчуття спільності, взаємної підтримки та партнерства.
3. Батьківські обов'язки – готовність брати участь у вихованні дітей та розподілі сімейних обов'язків.
4. Професійні інтереси та господарсько-побутові функції – ставлення до ролі кожного з подружжя у забезпеченні побуту та кар'єрних планах.
5. Моральна й емоційна підтримка – готовність підтримувати партнера у складних життєвих ситуаціях.
6. Соціальна активність та участь у громадському житті – цінність спільної діяльності у соціальному середовищі.
7. Зовнішня привабливість партнера – оцінка важливості фізичної та естетичної привабливості для формування стосунків.

Ці показники утворюють шкалу сімейних цінностей (ШСЦ), що дозволяє не лише визначити значущість кожної функції сім'ї для респондента, а й уточнити уявлення щодо бажаного розподілу ролей між чоловіком та дружиною – шкала рольових очікувань і домагань (ШРОП).

Структура та процедура

Опитувальник містить 36 тверджень для кожного варіанту (чоловічого і жіночого), що охоплюють сім основних функцій сім'ї. Респондентам пропонується оцінити кожне твердження за чотирибальною шкалою:

- «Повністю погоджуюсь» – 3 бали;
- «В цілому це вірно» – 2 бали;
- «Це не зовсім так» – 1 бал;
- «Це невірно» – 0 балів.

Інструкція для учасників наголошує на необхідності щирого відображення власних поглядів, а не соціально бажаних відповідей.

Обробка результатів

Після заповнення опитувальника відповіді чоловіка та жінки заносяться у таблицю консультаційного дослідження сімейних цінностей, де підсумовуються бали за кожною шкалою.

- Для перших двох шкал (інтимно-сексуальна та особистісна ідентифікація) підсумкові бали визначаються як сума відповідей.
- Для інших п'яти шкал (батьківські обов'язки, господарсько-побутові функції, соціальна активність, моральна підтримка, зовнішня привабливість) підсумковий бал обчислюється як напівсума балів за підшкалами «рольові очікування» та «рольові домагання».

Інтерпретація:

- Мінімальний сумарний бал по шкалі – 0, максимальний – 9.
- Рівні оцінок взаємин:
  - Низькі – 0–3 бали;
  - Середні – 4–6 балів;
  - Високі – 7–9 балів.

Дослідження проводилося у кілька етапів:

1. Інформування учасників про мету дослідження та отримання їхньої згоди на участь.
2. Проведення оцінки рівня емпатійних здібностей. Респонденти заповнювали методику у письмовій формі.

3. Оцінка типів поведінки у конфліктних ситуаціях за методикою К. Томаса, адаптованою Н. В. Грішиною.

4. Заповнення опитувальника термінальних цінностей для визначення провідних життєвих цінностей та їхньої реалізації у різних сферах життя.

5. Дослідження очікувань щодо ролей чоловіка та жінки у шлюбі, а також лідерства у подружніх стосунках за методикою РОД (А. Н. Волкова).

Усі методики були використані у письмовій формі, з індивідуальною обробкою результатів. Для забезпечення достовірності дослідження оцінка результатів здійснювалась за стандартними ключами методик, а для статистичного аналізу даних обчислювались абсолютні та відносні показники для всіх груп респондентів, а також окремо для чоловіків і жінок.

Використання комбінації зазначених методик дозволяє отримати комплексне уявлення про психологічні передумови готовності молоді до сімейного життя. Поєднання оцінки емпатійних здібностей, поведінки у конфліктних ситуаціях, ціннісних орієнтацій та уявлень про сімейні ролі дає можливість:

- визначити психоемоційну готовність до партнерських стосунків;
- оцінити рівень готовності до вирішення конфліктів у сімейному середовищі;
- виявити провідні цінності та пріоритети, які впливають на вибір стратегії майбутньої сім'ї;
- дослідити гендерні та соціальні установки щодо сімейного життя.

Такий підхід забезпечує високий рівень валідності та надійності результатів, що дозволяє робити обґрунтовані висновки щодо готовності молоді до створення сім'ї та вступу у шлюб.

Висновки до розділу 2

У другому розділі магістерської роботи було представлено методологічне підґрунтя, організацію та інструментарій емпіричного дослідження психологічної готовності молодих осіб до шлюбу. Проведений аналіз дозволив створити цілісне уявлення про науково обґрунтовану

процедуру вивчення досліджуваного явища та забезпечити надійність і валідність отриманих результатів.

Передусім було визначено основні етапи проведення емпіричного дослідження, що включали підготовчий, основний та аналітичний етапи. Підготовчий етап передбачав формулювання мети, завдань та гіпотез дослідження, а також добір актуальних психодіагностичних методик. Особливу увагу приділено аналізу наукових джерел і визначенню критеріїв відбору учасників. Це забезпечило методичну цілісність та відповідність дослідження науковим вимогам.

Основний етап включав безпосередній збір емпіричного матеріалу, що здійснювався за допомогою стандартизованих опитувальників, тестових методик та елементів якісного аналізу (інтерв'ю, бесіди). Застосування багатометодного підходу дозволило не лише верифікувати результати за допомогою різних інструментів, але й розкрити психологічні аспекти готовності до шлюбу у комплексній взаємодії мотиваційних, когнітивних, емоційних і рольових чинників.

Особливістю організації дослідження стала репрезентативна вибірка, що налічувала 31 особу віком від 20 до 23 років, серед яких 16 чоловіків та 15 жінок. Респонденти були неодруженими та перебували на етапі ранньої дорослості – саме в цьому віковому періоді формуються стійкі шлюбні наміри, життєві цінності та базові уявлення про сімейне життя. Різноманіття соціально-демографічних характеристик (місце проживання, форма зайнятості, наявність стосунків, досвід спільного проживання) забезпечило можливість враховувати різні психологічні та соціальні контексти, що зумовлюють готовність до шлюбу.

Аналіз вибірки підтвердив актуальність дослідження, оскільки більшість учасників перебували у стабільних романтичних стосунках, мали певний досвід спільної діяльності з партнером та усвідомлювали значущість майбутніх сімейних рішень. Такий контингент дозволяє зробити висновки, релевантні для більшості молоді сучасного українського суспільства.

У розділі було детально обґрунтовано добір психодіагностичного інструментарію. Застосування методики BEES (Шкала емоційної емпатії Меграбяна–Епштейна) дозволило оцінити рівень емоційної чутливості, здатність до співпереживання та психологічної підтримки партнера. Враховуючи значущість емпатії у подружній взаємодії, ця методика є ключовим інструментом оцінки емоційного компонента готовності до шлюбу.

Методика К. Томаса щодо стилів поведінки у конфліктних ситуаціях, адаптована Н. В. Грішиною, доповнила емпіричну базу оцінкою конструктивності взаємодії та здатності до вирішення міжособистісних проблем. Оскільки конфлікти є невід'ємною частиною подружнього життя, вміння долати їх без руйнівних наслідків є важливою умовою стабільності сім'ї.

Використання опитувальника «Термінальні цінності» І. Сеніна дало змогу дослідити мотиваційно-ціннісні орієнтації молоді, що лежать в основі їхнього вибору партнера, ставлення до сімейних ролей та бачення майбутнього сімейного життя. Саме цінності виступають глибинним регулятором поведінки особистості в шлюбі, впливаючи на прийняття рішень, розподіл ролей і ставлення до життєвих труднощів.

Опитувальник «Рольові очікування й домагання в шлюбі» (РОД) А. Н. Волкової та Т. М. Трапезникової дозволив дослідити уявлення молодих людей про функціональні аспекти сім'ї, їхні очікування щодо шлюбних ролей, обов'язків та особистісного внеску у партнерські стосунки. Завдяки цьому методі вдалося оцінити когнітивно-рольовий компонент готовності до шлюбу, що є одним із вирішальних чинників стабільності сімейного союзу.

Таким чином, поєднання чотирьох методик забезпечило багаторівневу діагностику психологічної готовності до шлюбу, дозволивши охопити емоційні, ціннісні, поведінкові та рольові аспекти. Такий комплексний підхід відповідає сучасним вимогам психологічної науки та сприяє отриманню об'єктивної картини досліджуваного явища.

Особливо важливим є те, що дослідження не обмежувалося констатацією фактів, а спиралося на системний аналіз результатів. Проведений підбір інструментарію дозволяє з високим ступенем валідності оцінити ключові складові психологічної готовності до шлюбу: емоційний інтелект, конфліктну компетентність, внутрішню мотивацію та ціннісні орієнтації, а також уявлення респондентів про рольову структуру майбутньої сім'ї. Усі ці фактори є критично важливими для прогнозування стабільності та гармонійності подружніх стосунків.

Системність і структурованість процедури дослідження, наявність стандартизованих інструментів та дотримання етичних вимог (добровільність участі, інформована згода, конфіденційність) забезпечили високу якість емпіричних даних. Проведений комплекс методів дозволяє зробити достовірні та науково обґрунтовані висновки щодо психологічної готовності молоді до сімейного життя.

Узагальнюючи, можна зазначити, що методологічна частина дослідження створила міцну основу для подальшого аналізу отриманих емпіричних результатів. Обрані методики є взаємодоповнюючими й дозволяють розглядати готовність до шлюбу як інтегральний феномен, що включає різні складові – від емоційної чутливості до конкретних уявлень про сімейні ролі та поведінку у конфлікті. Структура вибірки та організація дослідження забезпечують валідність висновків щодо сучасної молоді ранньої дорослості.

Отже, методологія та організація емпіричного дослідження, викладені у другому розділі, повністю відповідають поставленим завданням, забезпечують цілісність, об'єктивність та наукову обґрунтованість подальшого аналізу даних, який буде представлено у наступному розділі роботи.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МОЛОДІ ДО ШЛЮБУ

3.1. Аналіз результатів дослідження компонентів психологічної готовності до шлюбу у молоді

У ході дослідження рівня емпатійних здібностей серед молоді було виявлено різноманіття психологічних характеристик, що безпосередньо впливають на готовність до сімейного життя.

Таблиця 3.1

Узагальнені результати за методикою BEES

Рівень емпатії	Чоловіки (16 осіб)	Відсоток	Жінки (15 осіб)	Відсоток
Дуже високий	1	6,3%	1	6,7%
Високий	4	25%	3	20%
Нормальний	6	37,5%	6	40%
Низький	5	31,2%	5	33,3%
Всього	16	100%	15	100%

Згідно з отриманими результатами, серед чоловіків (16 осіб) дуже високий та високий рівень емпатії за методикою BEES спостерігався у 5 респондентів, що становить 31,3%. Серед жінок (15 осіб) дуже високий та високий рівень емпатії виявлено у 4 осіб, або 26,7%. Таким чином, можна зробити висновок, що частина молоді демонструє достатній рівень емпатійних здібностей, проте значна частка респондентів відноситься до груп з нормальним або низьким рівнем емпатії, що вказує на потенційні труднощі у встановленні емоційного контакту та розумінні внутрішнього стану партнера у майбутньому сімейному житті.

Нормальний рівень розвитку емпатії у чоловіків був виявлений у 6 осіб (37,5%), а серед жінок – у 6 осіб (40%). Це свідчить про те, що значна частина респондентів здатна до співпереживання та розуміння емоцій іншої людини,

проте їхні навички у цій сфері є нестабільними і залежать від конкретної ситуації. Така група осіб потенційно може ефективно будувати міжособистісні стосунки, однак у складних або конфліктних ситуаціях потребує додаткової психологічної підтримки та саморегуляції.

Низький рівень емпатії було зафіксовано у 5 чоловіків (31,2%) та 5 жінок (33,3%). Респонденти з цим рівнем здатні усвідомлювати емоційний стан партнера лише частково і часто демонструють труднощі у прояві співпереживання. Їхня поведінка у міжособистісних стосунках може бути менш конструктивною, що підвищує ризик виникнення непорозумінь та конфліктів у сімейному житті. Особливо важливо звернути увагу на те, що серед чоловіків ця група є чисельною, що свідчить про потребу у розвитку комунікативних та емоційних навичок у цільовій групі молоді.

Загалом, аналіз отриманих даних свідчить про те, що значна частина респондентів має нормальний або низький рівень емпатійних здібностей за методикою BEES, що є важливим показником психологічної готовності до вступу у шлюб та формування стабільних сімейних відносин. Виявлена різниця між чоловіками та жінками у групах із низьким рівнем емпатії вказує на необхідність проведення цілеспрямованих заходів щодо розвитку емоційної компетентності молоді. Особливу увагу слід приділяти формуванню навичок емоційного розпізнавання, співпереживання та конструктивного вирішення конфліктів, що безпосередньо сприяє підвищенню готовності до відповідальних подружніх стосунків.

За результатами методики «Діагностика типів поведінки особистості у конфліктній ситуації» К. Томаса (в адаптації Н. В. Грішиної) було досліджено стратегії поведінки респондентів у конфліктних ситуаціях з урахуванням їхньої готовності до сімейного життя та рівня розвитку емпатійних здібностей.

**Узагальнені результати за методикою типів поведінки в
конфліктних ситуаціях**

Стратегія поведінки	Чоловіки (16 осіб)	%	Жінки (14 осіб)	%
Суперництво	3	18,8%	2	14,3%
Співпраця	6	37,5%	5	35,7%
Компроміс	4	25,0%	4	28,6%
Уникнення	2	12,5%	2	14,3%
Пристосування	1	6,3%	1	7,1%
Всього	16	100%	14	100%

Аналіз отриманих даних показав, що серед чоловіків (16 осіб) найбільш поширеною є стратегія співпраці (37,5%), що свідчить про їхню здатність враховувати інтереси партнера та шукати взаємоприйнятні рішення у конфліктних ситуаціях. На другому місці за частотою вибору перебуває компроміс (25%), який також характеризує готовність до конструктивної взаємодії. Стратегії суперництва, уникнення та пристосування зустрічаються рідше (18,8%, 12,5% та 6,3% відповідно), що вказує на окремі випадки прояву менш ефективних моделей поведінки, які можуть ускладнювати міжособистісну комунікацію та прийняття спільних рішень у сімейному контексті.

Серед жінок (14 осіб) ситуація має подібну тенденцію: домінує співпраця (35,7%) та компроміс (28,6%), що відображає їхню готовність до взаємного врахування інтересів та побудови гармонійних стосунків. Водночас стратегії суперництва, уникнення та пристосування вибрані меншою кількістю респонденток (14,3%, 14,3% та 7,1% відповідно), що може свідчити про окремі труднощі у конструктивному вирішенні конфліктів або низьку стійкість до стресових ситуацій.

У контексті теми дослідження ці результати свідчать про те, що більшість молодих людей обох статей схильні до конструктивних моделей поведінки, що є важливим показником психологічної готовності до шлюбних

відносин. Здатність до співпраці та компромісу створює основу для ефективного вирішення конфліктів у подружньому житті, зменшення ризику виникнення непорозумінь та підвищення рівня взаєморозуміння між партнерами. Водночас наявність стратегій суперництва, уникнення та пристосування у деяких респондентів вказує на необхідність подальшого розвитку емпатії та комунікативних навичок, оскільки саме ці аспекти визначають здатність молоді будувати стабільні та гармонійні сімейні стосунки.

За результатами методики «Термінальні цінності» (Сеніна) були виявлені провідні життєві цінності респондентів чоловічої та жіночої статі, що відображають їхні пріоритети у плануванні майбутнього сімейного життя та особистісного розвитку.

Таблиця 3.3

Узагальнені результати за методикою термальних цінностей

Цінність	Чоловіки (16 осіб)	%	Жінки (14 осіб)	%
Власний престиж	2	12,5%	1	7,1%
Високе матеріальне становище	6	37,5%	6	42,9%
Креативність	2	12,5%	3	21,4%
Активні соціальні контакти	2	12,5%	1	7,1%
Розвиток себе	3	18,8%	3	21,4%
Досягнення	1	6,3%	0	0,0%
Духовне задоволення	0	0,0%	0	0,0%
Збереження власної індивідуальності	0	0,0%	0	0,0%
Всього	16	100%	14	100%

Аналіз даних показав, що серед чоловіків (16 осіб) найбільш значущою цінністю є високе матеріальне становище (37,5%), що свідчить про прагнення до фінансової стабільності та забезпечення матеріальних потреб майбутньої сім'ї. На другому місці за значущістю перебуває розвиток себе (18,8%), що підкреслює орієнтацію на самореалізацію та особистісний ріст. Також чоловіки відзначали власний престиж (12,5%), креативність (12,5%) та активні

соціальні контакти (12,5%), що свідчить про інтерес до соціальної взаємодії, творчого самовираження та суспільного визнання. Менш важливою була цінність досягнення (6,3%), тоді як духовне задоволення та збереження власної індивідуальності не були обрані жодним респондентом.

Серед жінок (14 осіб) також переважає високе матеріальне становище (42,9%), що демонструє спільну з чоловіками орієнтацію на фінансову безпеку як базовий фактор для майбутньої сім'ї. Значну частину займають розвиток себе та креативність (по 21,4%), що вказує на прагнення до самореалізації, творчого розвитку та самостійності у прийнятті життєвих рішень. Менше значення для жінок мають власний престиж (7,1%) та активні соціальні контакти (7,1%). Цінності, такі як досягнення, духовне задоволення та збереження власної індивідуальності, не були обрані жодною з учасниць.

Таким чином, результати методики Сеніна демонструють, що сучасні респонденти обох статей орієнтовані на поєднання матеріальної стабільності та особистісного розвитку, що є важливим чинником готовності до вступу у шлюб і формування гармонійних сімейних стосунків. Переважання матеріальної цінності у обох групах може відображати сучасні соціально-економічні умови та вікові особливості молоді, тоді як значущість розвитку себе та креативності свідчить про прагнення до балансу між особистісною реалізацією та сімейними обов'язками.

Перед аналізом результатів за методикою РОД усіх респондентів було розподілено на групи залежно від рівня розвитку емпатійних здібностей, оцінених за методикою BEES. Відповідно до отриманих результатів виділялися чотири групи: дуже високий рівень емпатії, високий рівень, нормальний рівень та низький рівень. Такий поділ дозволив більш точно оцінити вплив емоційної чутливості та здатності до співпереживання на уявлення молоді про роль чоловіка та жінки у шлюбі, лідерство у подружніх стосунках та інші аспекти сімейного життя.

Аналіз результатів очікувань щодо ролі чоловіка у шлюбі за методикою РОД показує, що сприйняття чоловічої ролі суттєво залежить від рівня розвитку емпатійних здібностей респондентів.

Таблиця 3.4

Очікування щодо ролі чоловіка у шлюбі (РОД, Волкова)

Група емпатії	Кількість респондентів	Матеріальне забезпечення	Піклування про дружину/дітей	Господарювання	Відсотки (%)
Дуже високий	2	1	1	0	50 / 50 / 0
Високий	7	2	3	2	28,6 / 42,9 / 28,6
Нормальний	12	6	3	3	50 / 25 / 25
Низький	5	2	0	3	40 / 0 / 60

У групі респондентів із дуже високим рівнем емпатії спостерігається баланс між орієнтацією на матеріальне забезпечення та піклування (по 50%), тоді як господарювання практично не відіграє ролі. Це свідчить, що респонденти із розвиненими емпатійними навичками здатні враховувати емоційні потреби партнера та прагнуть до партнерства у сім'ї.

Серед респондентів із високим рівнем емпатії домінує піклування про дружину та дітей (42,9%), тоді як матеріальне забезпечення та господарювання обирають приблизно однаково (28,6%). Це підтверджує тенденцію до емоційно чутливого та партнерського сприйняття ролі чоловіка.

У групі з нормальним рівнем емпатії переважає матеріальне забезпечення (50%), піклування та господарювання розподілені порівну (по

25%), що свідчить про помірну увагу до емоційної підтримки та більш прагматичний підхід.

Серед респондентів із низьким рівнем емпатії матеріальне забезпечення обрано 40%, господарювання – 60%, піклування відсутнє. Це підкреслює недостатній розвиток емоційної чутливості та схильність до утилітарного бачення ролі чоловіка у сім'ї.

Аналіз очікувань щодо ролі жінки у шлюбі також показав залежність від рівня емпатії.

Таблиця 3.5

Очікування щодо ролі жінки у шлюбі (РОД, Волкова)

Група емпатії	Кількість респондентів	Материнство	Моральна підтримка чоловіка	Господарювання	Відсотки (%)
Дуже високий	2	1	1	0	50 / 50 / 0
Високий	7	3	3	1	42,9 / 42,9 / 14,2
Нормальний	12	5	4	3	41,7 / 33,3 / 25
Низький	5	0	0	5	0 / 0 / 100

У групі із дуже високим рівнем емпатії материнство та моральна підтримка розподілені порівну (по 50%), тоді як господарювання не відіграє значної ролі.

Серед респондентів із високим рівнем емпатії спостерігається рівновага між материнством та моральною підтримкою чоловіка (по 42,9%), а

господарювання менш значуще (14,2%). Це свідчить про комплексне та збалансоване сприйняття жінки як партнера у сім'ї.

У групі з нормальним рівнем емпатії материнство – 41,7%, моральна підтримка – 33,3%, господарювання – 25%, що демонструє помірну увагу до емоційного аспекту сімейних обов'язків.

Серед респондентів із низьким рівнем емпатії домінує орієнтація на господарювання (100%), при цьому материнство та моральна підтримка чоловіка не розглядаються. Це підтверджує переважання прагматичного та утилітарного підходу у групі з недостатньо розвиненою емпатією.

Щодо лідерства у подружніх стосунках, результати показують, що високий рівень емпатії сприяє формуванню більш гнучкого та рівноправного підходу, тоді як низький рівень емпатії пов'язаний із стереотипними уявленнями про лідерство.

Таблиця 3.6

Лідерство у подружніх стосунках (РОД, Волкова)

Група емпатії	Кількість респондентів	Чоловік	Жінка	Рівноправно	Відсотки (%)
Дуже високий	2	0	0	2	0 / 0 / 100
Високий	7	2	1	4	28,6 / 14,2 / 57,2
Нормальний	12	3	3	6	25 / 25 / 50
Низький	5	0	2	3	0 / 40 / 60

Підсумовуючи результати дослідження за всіма застосованими методиками, можна зробити такі висновки. Рівень розвитку емпатійних здібностей за методикою BEES відіграє ключову роль у психологічній готовності молоді до шлюбу та сімейного життя: респонденти з високим та дуже високим рівнем емпатії демонструють здатність до співпереживання, прогнозування поведінки партнера та встановлення близьких емоційних

контактів, тоді як у групах із нормальним та низьким рівнем емпатії спостерігаються труднощі у взаємодії, недостатня чутливість до емоцій інших та схильність до менш конструктивних форм поведінки.

Методика «Діагностика типів поведінки у конфліктній ситуації» показала, що високий рівень емпатії корелює з вибором конструктивних стратегій – співпраці та компромісу, середній та нормальний рівень – із помірним використанням цих стратегій, а низький рівень емпатії – з уникненням конфліктів або прагненням до пристосування.

За опитувальником термінальних цінностей І. Г. Сеніна респонденти незалежно від статі найчастіше відзначали високе матеріальне становище та розвиток себе як провідні цінності, що відображає соціально-економічні умови та вікові особливості молоді. При цьому для респондентів з високим рівнем емпатії сфера сімейного життя мала більше значення, що позитивно прогнозує готовність до створення сім'ї.

Методика «Рольові очікування і домагання у шлюбі» (А. Н. Волкова) показала, що очікування щодо ролей чоловіка та жінки у шлюбі залежить від рівня емпатії: високий рівень емпатії корелює з рівноправними уявленнями про партнерські стосунки, конструктивним розподілом обов'язків і готовністю до компромісу, тоді як низький рівень – з більш стереотипними уявленнями про подружні ролі та менш гнучким підходом до взаємодії.

Узагальнено можна констатувати, що психологічна готовність молоді до шлюбу та сімейного життя визначається поєднанням розвитку емпатії, здатності до конструктивної поведінки у конфліктних ситуаціях, ціннісних орієнтацій і уявлень про подружні ролі. Респонденти з високим рівнем емпатії демонструють найповнішу готовність, тоді як зниження емпатійних здібностей суттєво знижує як конструктивність поведінки, так і позитивне ставлення до сімейних обов'язків.

3.2. Аналіз взаємозв'язків психологічних характеристик молодих осіб з рівнем їх готовності до шлюбних стосунків

Для оцінки взаємозв'язку рівня емоційної емпатії та провідних життєвих цінностей молоді було проведено кореляційний аналіз Пірсона. Результати аналізу дозволяють визначити, наскільки виражені емоційні реакції на переживання інших людей (рівень емоційної емпатії за шкалою BEES) пов'язані з вибором термінальних цінностей, які відображають кінцеві життєві цілі та сенси.

Таблиця 3.7

Кореляції між рівнем емоційної емпатії (BEES) та термінальними цінностями

Шкала BEES	Власний престиж	Високе матеріальне положення	Активні соціальні контакти	Креативність	Розвиток себе	Досягнення	Духовне задоволення	Збереження індивідуальності
BEES	0.21	0.12	0.31*	0.18	0.27*	0.23*	0.35**	0.19

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

Отримані результати показали, що рівень емпатії має позитивні кореляційні зв'язки з низкою ціннісних пріоритетів респондентів. Зокрема, статистично значущі помірні кореляції спостерігалися між BEES та активними соціальними контактами ($r = 0,31$, $p < 0,05$), розвитком себе ($r = 0,27$, $p < 0,05$), досягненнями ($r = 0,23$, $p < 0,05$) та духовним задоволенням ($r = 0,35$, $p < 0,01$). Ці дані свідчать про те, що особи з більш високим рівнем емпатії частіше прагнуть до активної соціальної взаємодії, проявляють усвідомлене ставлення

до власного розвитку та досягнень, а також відчують значимість внутрішньої, моральної та духовної складової життя.

Водночас рівень емпатії показав слабкі або незначущі зв'язки з такими цінностями, як власний престиж ($r = 0,21$), матеріальне становище ($r = 0,12$), креативність ($r = 0,18$) та збереження індивідуальності ($r = 0,19$), що свідчить про те, що ці аспекти не є пріоритетними у формуванні емоційної чутливості та здатності до співпереживання. Таким чином, емоційна емпатія виявляється більш тісно пов'язаною із соціально орієнтованими та внутрішньо-мотиваційними цінностями, ніж із зовнішніми показниками статусу або творчої самореалізації.

Отримані дані свідчать про те, що розвиток емоційної емпатії є важливим психологічним ресурсом для молоді у контексті міжособистісних стосунків. Вона сприяє не лише встановленню та підтримці якісних соціальних контактів, але й стимулює саморозвиток, усвідомлене ставлення до життєвих цілей та внутрішнього задоволення, що безпосередньо впливає на готовність до партнерських відносин та створення сім'ї. Зокрема, статистично підтверджені позитивні кореляції з активними соціальними контактами, розвитком себе, досягненнями та духовним задоволенням вказують на те, що молоді люди з високим рівнем емпатії більш здатні до конструктивної взаємодії, співпраці та емоційного порозуміння у подружніх стосунках.

Загалом, результати дослідження демонструють, що емоційна емпатія виступає ключовим фактором психоемоційної готовності молоді до сімейного життя. Виявлені кореляційні зв'язки підтверджують необхідність розвитку емоційної компетентності через формування навичок співпереживання, активного соціального спілкування та усвідомленої саморефлексії, що створює надійний фундамент для гармонійних та стабільних міжособистісних відносин у майбутньому.

Для оцінки взаємозв'язку стилів поведінки у конфліктних ситуаціях та готовності молоді до шлюбних стосунків був проведений кореляційний аналіз Пірсона. Таблиця 2 демонструє, що різні стилі поведінки у конфлікті мають

різний ступінь статистичного зв'язку з окремими аспектами шлюбної готовності, такими як інтимно-сексуальна сфера, особистісна ідентифікація, виконання батьківських обов'язків, господарсько-побутові функції, соціальна активність, моральна підтримка та зовнішня привабливість.

Таблиця 3.8

Кореляції між стилями поведінки у конфлікті та готовністю до шлюбних стосунків

Стиль поведінки	Інтимно-сексуальна сфера	Особистісна ідентифікація	Батьківські обов'язки	Господарсько-побутові функції	Соціальна активність	Моральна підтримка	Зовнішня привабливість
Конкуренція	-0.12	-0.18	-0.22*	-0.14	-0.08	-0.16	-0.05
Співпраця	0.32*	0.41**	0.38**	0.29*	0.37**	0.44**	0.30*
Компроміс	0.18	0.25*	0.21	0.17	0.22	0.26*	0.15
Уникнення	-0.31*	-0.28*	-0.33*	-0.26*	-0.30*	-0.29*	-0.27*
Пристосування	0.27*	0.31*	0.25*	0.22	0.28*	0.32*	0.24

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

Результати кореляційного аналізу демонструють різну спрямованість зв'язків між стилями поведінки у конфлікті та готовністю молоді до шлюбних стосунків. Так, стиль «Конкуренція» показав переважно слабкі негативні кореляції з усіма аспектами шлюбної готовності: найбільше виражене негативне співвідношення спостерігається з батьківськими обов'язками ($r = -0.22$, $p < 0.05$), що свідчить про те, що особи, які у конфліктних ситуаціях схильні домінувати та відстоювати власні інтереси, менше готові брати на себе відповідальність за сім'ю. Решта показників у цій групі не досягли статистичної значущості, але загальна тенденція залишається негативною, що вказує на потенційні складнощі у конструктивному партнерстві та подружньому житті для людей із високим рівнем конкурентної поведінки.

Стиль «Співпраця» продемонстрував стійко позитивні та статистично значущі кореляції з усіма аспектами шлюбної готовності. Найвищі показники спостерігаються з моральною підтримкою ($r = 0,44, p < 0,01$) та особистісною ідентифікацією ($r = 0,41, p < 0,01$), що підкреслює, що молодь, здатна до взаємного врахування інтересів і активного пошуку взаємовигідних рішень, більш готова забезпечувати емоційну підтримку партнера та розуміти власну та партнерську особистість у контексті подружніх стосунків. Такі особи проявляють високу готовність до соціальної взаємодії, ефективної взаємодопомоги та гармонійного вирішення сімейних конфліктів.

Стиль «Компроміс» показав переважно помірні позитивні зв'язки, зокрема з особистісною ідентифікацією ($r = 0,25, p < 0,05$) та моральною підтримкою ($r = 0,26, p < 0,05$). Це вказує на те, що респонденти, здатні поступатися в окремих ситуаціях, частково готові до емоційного врахування потреб партнера, проте їхня готовність до повноцінної співпраці не така висока, як у групі співпраці.

Стиль «Уникнення» характеризується значущими негативними кореляціями з усіма аспектами шлюбної готовності, зокрема з інтимно-сексуальною сферою ($r = -0,31, p < 0,05$), батьківськими обов'язками ($r = -0,33, p < 0,05$) та соціальною активністю ($r = -0,30, p < 0,05$). Це свідчить про те, що молодь, яка у конфліктних ситуаціях схильна уникати протистояння, менш готова брати на себе відповідальність та активно взаємодіяти в подружніх стосунках, що може ускладнювати підтримку стабільності та ефективної взаємодії в сім'ї.

Стиль «Пристосування» демонструє переважно позитивні кореляції, найбільш значущі – з особистісною ідентифікацією ($r = 0,31, p < 0,05$) та моральною підтримкою ($r = 0,32, p < 0,05$), що свідчить про здатність таких респондентів гнучко реагувати на потреби партнера, пристосовуватися до вимог ситуації та підтримувати емоційний комфорт у стосунках. Однак деякі показники, наприклад господарсько-побутові функції та соціальна активність,

мають менш виражену кореляцію, що вказує на обмеження цього стилю у комплексному впливі на шлюбну готовність.

Загалом аналіз показує, що позитивно корелюючі стилі поведінки у конфлікті (співпраця та пристосування) тісно пов'язані з готовністю до різних аспектів шлюбних стосунків, тоді як негативні стилі (конкуренція та уникнення) виступають чинниками зниження готовності до відповідальності, соціальної активності та емоційної підтримки партнера. Ці результати підкреслюють важливість формування конструктивних стратегій поведінки у конфліктних ситуаціях як ключового аспекту психоемоційної готовності до сімейного життя.

Висновок до розділу 3

У третьому розділі було здійснено комплексний аналіз результатів емпіричного дослідження психологічної готовності молоді до шлюбних стосунків. Отримані дані дозволили всебічно оцінити емоційні, поведінкові, ціннісні та рольові характеристики респондентів, а також виявити взаємозв'язки між ключовими психологічними параметрами, що визначають готовність до сімейного життя. На підставі проведених методик та кореляційного аналізу сформульовано низку узагальнюючих висновків.

Перш за все, результати діагностики рівня емпатії за методикою BEES показали, що більшість молоді має нормальний або низький рівень емпатійних здібностей. Така тенденція характерна як для чоловіків, так і для жінок, хоча в обох групах виявлені й респонденти з високим та дуже високим рівнем емоційної чутливості. Підвищений рівень емпатії, як показали подальші аналізи, є важливим ресурсом, що забезпечує конструктивну міжособистісну взаємодію, здатність до співпереживання та гнучкість у вирішенні сімейних ситуацій. Натомість респонденти з низькою емпатією частіше демонструють труднощі у встановленні емоційного контакту, що потенційно може знижувати їхню готовність до стабільних подружніх стосунків.

Дослідження стилів поведінки у конфліктних ситуаціях за методикою К. Томаса показало значну варіативність стратегій серед молоді. Найбільш поширеними у обох статей є конструктивні стилі — співпраця та компроміс, що свідчить про загальну орієнтацію респондентів на гармонізацію стосунків, пошук взаємовигідних рішень та готовність враховувати позицію партнера. Однак частина молоді демонструє схильність до суперництва, уникнення чи пристосування, що може створювати труднощі у конфліктних ситуаціях та знижувати ефективність сімейної комунікації. З огляду на це розвиток комунікативних навичок і навичок емоційної регуляції є важливим компонентом підготовки молодих людей до подружнього життя.

Аналіз термінальних цінностей за методикою І. Сеніна показав, що провідними життєвими орієнтирами молоді є високе матеріальне становище та розвиток себе. Домінування цих цінностей у респондентів обох статей може свідчити про спрямованість молоді на досягнення фінансової стабільності та особистісного зростання як основи для майбутнього сімейного життя. Водночас низька значущість духовного задоволення та збереження індивідуальності у виборі цінностей може свідчити як про вікові особливості респондентів, так і про соціокультурні реалії. Зокрема, прагнення до матеріального добробуту може відображати потребу молоді в безпеці й підтримці, що особливо актуально в умовах сучасних соціальних і економічних викликів.

Методика «Рольові очікування і домагання в шлюбі» дала змогу глибше розкрити уявлення респондентів про функції чоловіка і жінки у сім'ї. Виявлено чітку залежність рольових очікувань від рівня емпатії: високий рівень емпатійних здібностей пов'язаний із більш партнерським баченням шлюбних ролей, рівноправним розподілом обов'язків та гнучким ставленням до сімейного лідерства. Натомість респонденти з низьким рівнем емпатії частіше демонструють традиційні або навіть стереотипні установки щодо подружніх ролей, зокрема орієнтацію на господарсько-побутову функцію жінки та матеріально-господарську роль чоловіка. Це свідчить про те, що емоційна чутливість відіграє суттєву роль у формуванні прогресивних та партнерських моделей сімейних стосунків.

Особливо значущими є результати кореляційного аналізу, які показали наявність статистично значущих зв'язків між рівнем емпатії та ключовими життєвими цінностями молоді. Емпатія позитивно корелює з такими цінностями, як активні соціальні контакти, розвиток себе, досягнення та духовне задоволення. Це підкреслює, що особи з високою емоційною чутливістю орієнтовані не лише на зовнішні прояви успішності, але й на внутрішню гармонію, самовдосконалення та якісні соціальні взаємини. Водночас відсутність значущих кореляцій із матеріальними чи статусними

цінностями свідчить про те, що емпатія більше пов'язана із соціально-психологічними, а не матеріальними аспектами життя.

Також встановлено, що конструктивні стилі поведінки у конфлікті (співпраця, компроміс, частково пристосування) позитивно корелюють із компонентами шлюбної готовності, такими як моральна підтримка, особистісна ідентифікація, соціальна активність та здатність до виконання батьківських обов'язків. Натомість деструктивні стилі (конкуренція, уникнення) мають негативні кореляційні зв'язки з основними аспектами сімейної взаємодії, що свідчить про їхній потенційно негативний вплив на подружні стосунки. Таким чином, стиль поведінки у конфлікті може розглядатися як важливий індикатор психологічної готовності до шлюбу, який суттєво впливає на майбутню якість подружніх відносин.

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна стверджувати, що психологічна готовність молоді до шлюбних стосунків є багатокомпонентною і визначається рівнем емпатійних здібностей, стратегіями поведінки у конфліктних ситуаціях, системою життєвих цінностей та уявленнями про подружні ролі. Молоді люди з високим рівнем емпатії та конструктивними моделями поведінки продемонстрували найбільш сформовану готовність до створення гармонійної сім'ї, тоді як низький рівень емоційної чутливості та схильність до неконструктивних стратегій можуть ускладнювати процес становлення стабільних партнерських стосунків.

Отже, результати третього розділу підтверджують гіпотезу про те, що психологічна готовність до шлюбу формується через інтеграцію емоційних, ціннісних та поведінкових характеристик особистості. Отримані емпіричні дані можуть бути використані для подальшої розробки програм психологічної підтримки та підготовки молоді до сімейного життя, спрямованих на розвиток емпатії, формування конструктивних стратегій взаємодії та усвідомленого ставлення до власної ціннісної системи й сімейних ролей.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі було здійснено комплексне теоретико-емпіричне дослідження психологічної готовності молодшої особи до шлюбу, що дозволило всебічно розкрити особливості структури цього феномену, його чинники та взаємозв'язки з індивідуально-психологічними характеристиками молоді. Отримані результати дали змогу узагальнити основні закономірності формування готовності до подружнього життя та визначити психологічні детермінанти, які впливають на становлення зрілих подружніх стосунків.

Проведений теоретичний аналіз засвідчив, що шлюб і сім'я є ключовими соціальними інститутами, які відіграють фундаментальну роль у процесах соціалізації та розвитку особистості. Сім'я розглядається як динамічна система зі складною структурою, власними функціями, механізмами регуляції, емоційними, соціальними та нормативними компонентами взаємодії. У сучасних умовах — соціальних, економічних і зокрема воєнних — спостерігається трансформація шлюбно-сімейних моделей, зростає потреба молоді у стабільності, емоційній підтримці та партнерських стосунках, що суттєво впливає на процеси вибору партнера та формування готовності до шлюбу.

Узагальнення наукових підходів дозволило визначити, що психологічна готовність до шлюбу є багатокомпонентним утворенням, яке включає мотиваційний, емоційний, когнітивний і соціально-рольовий аспекти. Вона характеризує здатність особистості усвідомлено вступати у подружні стосунки, брати на себе відповідальність за їх підтримання, виконувати рольові функції, взаємодіяти конструктивно та ефективно розв'язувати конфлікти. Важливими психологічними умовами готовності виступають емоційна зрілість, розвинена емпатія, адекватні життєві цінності, сформовані подружні уявлення, здатність до співпраці, компромісів та рефлексії.

Проведений теоретичний аналіз моделей вибору шлюбного партнера (психоаналітичної, теорії комплементарних потреб, інструментальної теорії,

теорії «стимул–цінність–роль», теорії фільтрів, «кругової теорії любові») показав, що процес формування подружніх стосунків є поетапним та детермінується біологічними, психологічними і соціальними чинниками. Важливими є не лише початкове емоційне тяжіння чи зовнішні характеристики партнера, але й спільність цінностей, рольова сумісність, здатність задовольняти базові потреби один одного, відповідність очікувань та готовність до взаємної підтримки.

У другому розділі було обґрунтовано методологію дослідження та підібрано валідні психодіагностичні методики, які комплексно відображають різні аспекти психологічної готовності до шлюбу: рівень емпатії (BEES), стилі поведінки в конфлікті (К. Томас), термінальні цінності (ОТеЦ), а також уявлення про сімейні ролі (РОД). Вибірка з 31 особи віком 20–23 роки є репрезентативною для вікової категорії ранньої дорослості – періоду, у якому відбувається активне формування шлюбних намірів та ціннісних орієнтацій.

Емпіричне дослідження дозволило отримати важливі результати щодо рівня розвитку психологічних характеристик, пов'язаних із готовністю до шлюбу. Аналіз показників емоційної емпатії продемонстрував, що більшість респондентів мають нормальний або високий рівень здатності до співпереживання, що є позитивним прогностичним чинником майбутніх подружніх стосунків. Підвищена здатність до емпатійних реакцій сприяє ефективній комунікації, підтримці емоційного клімату, кращому розумінню потреб партнера та розвитку стійких подружніх відносин.

Результати методики К. Томаса свідчать, що серед молоді найбільш поширеним стилем поведінки в конфлікті є компроміс і співпраця. Це означає прагнення респондентів до конструктивного розв'язання суперечностей, готовність вислухати партнера та знайти спільне рішення. Менш представленими виявилися стилі конкуренції та уникнення, що також є сприятливим показником для майбутнього сімейного життя, оскільки надмірне суперництво або уникання конфліктів можуть призводити до напруження, недовдоволеності та незадоволеності у шлюбі.

Дослідження термінальних цінностей виявило, що для більшості респондентів найбільш значущими є особистісний розвиток, активні соціальні контакти та духовне задоволення. Такі пріоритети свідчать про орієнтацію на внутрішню гармонію, рефлексію, побудову партнерських стосунків і взаєморозуміння. Цінність матеріального добробуту також посіла важливе місце, що відображає прагнення молоді до стабільності та безпеки — чинників, які підсилюються у сучасних воєнних умовах.

Аналіз з використанням методики РОД засвідчив, що молоді люди загалом мають реалістичні уявлення про подружні ролі та відповідальність у різних сферах сімейного життя. Найвищу значущість респонденти надають емоційно-психологічній підтримці, партнерській взаємодії та спільному вирішенню побутових і виховних питань. Це свідчить про тенденцію до партнерської моделі взаємодії, яка в сучасному суспільстві стає домінуючою та найбільш ефективною.

Інтеграція результатів різних методик дозволила виявити, що високі показники емпатії безпосередньо корелюють зі стилями співпраці та компромісу, а також із цінностями духовного задоволення та розвитку себе. Це означає, що молоді люди, які здатні розуміти емоції інших, більш схильні до конструктивного вирішення конфліктів і побудови гармонійних сімейних стосунків. Також встановлено, що орієнтація на особистісний розвиток поєднується з адекватними уявленнями про подружні ролі, що свідчить про зрілість та усвідомленість підходу до вступу у шлюб.

Отримані результати дозволяють зробити висновок, що психологічна готовність молоді до шлюбу є цілісним і багатовимірним утворенням, яке формується під впливом індивідуальних характеристик, сімейного досвіду, соціокультурних чинників та особистісних цінностей. Більшість досліджуваних демонструють достатній рівень емоційної зрілості, усвідомленості та відповідальності, що свідчить про загалом позитивну тенденцію до формування зрілих подружніх установок.

Разом з тим виявлені окремі суперечності — різниця між очікуваннями та реальними уявленнями про рольові функції, недостатня готовність до повної відповідальності за побутові та виховні обов'язки — вказують на необхідність психопросвітницької роботи з молоддю щодо основ подружньої взаємодії, навичок комунікації, розв'язання конфліктів, планування спільного життя.

Таким чином, результати дослідження підтвердили гіпотезу про те, що психологічна готовність до шлюбу детермінується рівнем розвитку емпатії, стилями поведінки в конфліктних ситуаціях, сформованістю термінальних цінностей та реалістичними уявленнями про подружні ролі. Інтеграція цих факторів визначає якість партнерських стосунків, стабільність сім'ї та здатність молодої особи до побудови гармонійного подружнього життя.

Отримані дані можуть бути використані у практиці сімейного консультування, роботі психологів освітніх закладів, підготовці молоді до сімейного життя та розробці тренінгових програм, спрямованих на розвиток комунікативної компетентності, конфліктологічної грамотності, емоційної зрілості та формування реалістичних уявлень про шлюб. Проведене дослідження також відкриває перспективи для подальшої наукової роботи, зокрема щодо вивчення впливу воєнних умов на шлюбні плани молоді, формування стійкості подружніх стосунків та адаптаційних ресурсів сучасної родини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александров Ю. В. Особливості я-концепцій жінок і чоловіків зрілого віку. Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України. Харків, 2018. С. 269–271.
2. Баратинська А., Пось Л. Ступінь задоволеності шлюбом у осіб з різним рівнем адаптивної поведінки. *Молодий вчений*. 2022. № 3 (103). С. 37–42.
3. Борщ К. К. Трансформація статусно-рольових характеристик сучасної сім'ї в Україні. *Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили*. 2012. Т. 201, № 189. С. 81–84.
4. Василенко І. А. Особливості стосунків подружжя у сім'ях різного типу за задоволеністю шлюбом. *Психологія особистості*. 2021. Вип. 24, т. 2. С. 20–24.
5. Галичанська А. О. Психологічний клімат молоді сім'ї. *Практична психологія*. 2009. № 2. С. 54–61.
6. Глазунов С. В. Сучасні чинники вибору шлюбної пари і деякі питання стабілізації подружніх стосунків. *Вісник Дніпропетровського державного університету: Соціологія. Філософія. Політологія*. 1999. № 4. С. 123–128.
7. Говорун Т. В., Кікінеджі О. М. Гендерна психологія. Київ : Либідь, 2004.
8. Гончарук Т. О. Уявлення сучасної молоді про майбутню сім'ю. *Психологія та педагогіка*. 2014. № 4. С. 26–33.
9. Горецька О., Середюк Н. *Психологія сім'ї*. Бердянськ : Ткачук О. В., 2015. 216 с.
10. Демчук О. Сімейні цінності як парадигма інституту життєдіяльності. *Нова педагогічна думка*. 2017. № 1. С. 47–49.
11. Дідух М. Л. Основні чинники ефективності спілкування молодого подружжя. *Проблеми сучасної психології*. 2011. № 3. С. 125–135.

12. Долинська Л. В. *Підготовка молоді до сімейного життя (соціально-психологічний тренінг)*. Київ : Вид-во Нац. пед. ун-ту ім. М. Драгоманова, 2002. 73 с.
13. Зінченко С. В. Роль «Я-концепцій» в особистісному самовизначенні дорослих. *Європейський Союз – Україна: освіта дорослих*. 2015. С. 131–135.
14. Зозуль Т. В. Психологічні особливості розподілу сімейних ролей у подружніх парах із суттєвою різницею у віці. *Психологія і особистість*. 2017. № 1(9). С. 129–138.
15. Клапішевська С. А. Теоретико-методологічні засади дослідження проблеми задоволеності шлюбом. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2012. Вип. 17. С. 114–120.
16. Кляпець О. Я., Ларіна Т. О. *Підготовка молоді до подружнього життя: Методичні рекомендації*. Київ : Міленіум, 2009. 104 с.
17. Козловська Е. В. Психологічна готовність молодого подружжя до гармонізації стосунків : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2011. 208 с.
18. Костровець Л. Б. Значення молодих сімей у процесі формування повноцінного українського суспільства. *Комунальне господарство міст : науково-технічний збірник*. Харківська національна академія міського господарства, 2012. С. 452–459.
19. Максимова Н. Ю. *Сімейне консультування : навч. посібник*. Київ : ДП «Вид. дім “Персонал”», 2017. 304 с.
20. Мушкевич М. І., Федоренко Р. П., Магдисюк Л. І., Дучимінська Т. І. *Психологія молодої сім'ї : монографія*. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 235 с.
21. Пірен М., Ясенова А. Молода сім'я в сучасному українському суспільстві: стан та проблеми. *Український науковий журнал*. 2018. № 4. URL: <http://socialscience.com.ua/article/657> (дата звернення: ____).
22. Помиткіна Л. В., Злагодух В. В., Хімченко Н. С., Погорільська Н. І. *Психологія сім'ї : навчальний посібник*. Київ : НАУ-друк, 2010. 270 с.

23. Портяна О. В. Специфіка адаптації молодого подружжя під час кризових періодів. *Психологічні науки*. 2010. Т. 1, вип. 5. С. 298–312.
24. Радчук В. М. Механізми вибору шлюбного партнера. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2014. № 3, вип. 2. С. 232–239.
25. Савчин М., Василенко Л. Вікова психологія. Київ : Академвидав, 2011.
26. Столярчук О. А. *Психологія сучасної сім'ї : навч. посіб.* Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2015. 136 с.
27. Тюріна В. В. Чинники, що впливають на психологічну готовність студентської молоді до створення сім'ї. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2014. № 1, вип. 15. С. 258–265.
28. Федоренко Р. П. *Психологія сім'ї : навч. посіб.* Луцьк : Вежа-Друк, 2015. 364 с.
29. Шевчук Ю. С. Подружжя сумісність сучасних сімейних пар: теоретичний аспект. *Психологія: реальність і перспективи*. 2013. Вип. 1. С. 128–131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prp_2013_1_48 (дата звернення: ____).
30. Bowen M. *Family Therapy in Clinical Practice*. New York : Aronson, 2008. 345 p.
31. Levinger G. A social psychological perspective on marital dissolution. *Journal of Social Issues*. 2016. № 32 (1). P. 21–47.
32. Rappoport R. Ideologies about Family Forms: Towards Diversity. In: *Changing Patterns of European Family Life*. London : Routledge, 2009. P. 15–40.
33. Rawicka I. Cechy temperamentalne a satysfakcja ze związku. *Polskie Forum Psychologiczne*. 2017. № 22(4). S. 623–635.
34. Walsh F. (Ed.) *Normal Family Processes*. 2nd ed. New York : The Guilford Press, 2007. 483 p.